

DIMITRIE A. STURDZA

PATRU CUVÂNTĂRI

DIN

1901 și 1904



BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „VOINȚA NAȚIONALĂ“

Str. BREZOIANU No. 1 bis. Colț cu bul. Elisabeta

1904.

I. Dimitrie A.Sturdza - PATRU CUVÂNTĂRI
București, 1904 - 78 pg.

II. N.Iorga - SERBĂRILE DE LA BLAJ -
Vălenii de Munte, 1911 - 31 pg.

III. I.C.Atanasiu - REFORMA POLITICĂ -
REFORMA AGRARĂ -
București, 1914 - 25 pg.

IV. C.I.Istrati - CUM ȘI CU CE TREBUIE
SĂ NE HRĂNIM -
București, 1911 - 22 pg.

V. N.Iorga - UN TRIUMF ? INCCIDENTUL
DE LA PIREU -
Vălenii de Muntă, 1910 - 31 pg.

VI. CONFERINȚA PĂRINTELUI VASILE
LUCACI -
București, 1916 - 31 pg.

VII. - CAROL CEL MARE -
București, 1914 - 32 pg.

VIII. Lev Tolstoi - STĂPÂN ȘI SLUGĂ -
București, 1900 - 80 PG

IX. N.Iorga - UNIREA PRINCIPATELOR -
Vălenii de Munte - 1909 - 120 pg.

Vă urez Domniei Voastre, familiei Domniei Voastre și nouă tuturor un an nou mănos și toată fericirea, ca liniștiți la suflet să ne îndreptăm gândirile la ale patriei nevoi, cu duh drept și cu inimă curată.

Să ne urăm unul altuia, să fim conștienți, că cel mai înalt țel al vieții noastre este de a lucra necurmat, fie-care în sfera activității sale, la întărirea Regatului României, clădit în împrejurări grele cu multă trudă, cu mare muncă și cu ascuțită pricepere.

Să ne urăm unul altuia, să nu uităm câtă mulțumită datorim Cerului, că ne-a dat la timp bărbați, cu mintea, cu cugelul și cu faptele îndreptați spre binele obștesc, și că ne-a ajutat să se rădice Regatul nostru, sub condu-

cerea unui Rege înțelept și conștiincios, harnic și neobosit la muncă, înzestrat cu ochiu ager și cu cunoștinți superioare, și care prin faptele sale cumpănite și glorioase și-a atras asupra Sa admirația noastră și respectul lumii întregi.

*Urându-ne ast-fel unul altuia un an bun, să rugăm pe A-Tot-Puternicul să ne îndrepteze totdeauna pașii noștri pe calea datorii-
lor către Patrie și Rege; să rugăm pe Dumnezeu să dea prea iubitului nostru Suveran și Dinastiei Române anii mulți, sănătate deplină și toate fericirile.*

D. STURDZA.

București.

Ziua Nașterii Domnului.

1901.

CUVÂNTARE

ROSTITĂ

ÎN INTRUNIREA MAJORITĂȚILOR PARLAMENTARE

LA 8 DECEMBRIE 1904

Domnilor Senatori și Deputați,

V'am rugat să ne adunăm — majoritatea național-liberală a Parlamentului — într'o întrunire intimă spre o comună sfătuire; căci cred că cu toții avem simțimîntul, că trecem prin zile grele.

M'ați putea întreba — oare nu vedeam semne rele printre noi, și între dinsele cel mai rău — certele? M'ați mai putea întreba — de ce nu am căutat să ne vedem mai des, mai ales că de la prima noastră întrunire intimă din ziua deschiderii Parlamentului, nu am avut altă întrunire de cit acea de astă-zî.

Răspund, că vedeam mai de mult semne de rele prevestiri; dar credeam că vom izbuti să le ocolim, îndemnînd pe toți să ne îndreptăm privirile spre ale țerii mari interese, spre ale poporului mari nevoi, convingîndu-ne unii pe alții, că aceste interese și nevoi trebuie să predominescă toate cugetările și toate făptuirile noastre.

Nu'mi pare că am reușit pînă acum; dar nu am pierdut speranța că voi izbuti, cînd prin sfătuire între noi vom vedea mai clar pericolul di'naintea căruia ne aflăm, și stincele de care trebuie să ne ferim ca să rămînem pe calea cea bună a datoriilor către țeară.

De aceea am crezut, că e bine să ne întrunim astă-zî, ca să lămurim mai bine situațiunea în care ne aflăm.

În curînd se împlinesc patru ani, de cînd partidul național-liberal e la guvern ; și cred că e folositor să ne aducem aminte în ce nevoi sta țeara pe atunci și cum stam atunci noi di'naintea acestor nevoi.

Care era situațiunea la finele anului 1900 ?

O suferință generală apăsă țeara întregă—pe țeranî și neguțătorî, pe proprietari și capitaliști, pe industriași și lucrători, pe săraci și bogați — toată suflarea. Statul sta în fața unui deficit bugetar de 71 $\frac{1}{2}$ % milioane lei și a unei datorii flotante de 175.000.000 lei. Peste toate aceste ne-a mai lovit și un an agricol rău de la o margine a țerei pînă la cealaltă. Cursul efectelor Statului era : Renta 5 $\frac{0}{10}$ la 88,40 și renta 4 $\frac{0}{10}$ la 73,90.

Detentorii de efecte ale Statului român perdeau o cincime din capitalul lor. De aci s'a revărsat asupra țerei o mare îngrijire pentru prezentul imediat și pentru viitorul mai depărtat. Fie-care se întrebă ce devenim ? Iar străinătatea, cu care avem daraveri economice și politice, se uită la cele ce se petreceau și neîncrederea ei în viitorul nostru creștea : iar această neîncredere crescîndă atinsese greu Creditul Statului și al țerei. În lăuntru și în afară, toți așteptau, ce măsuri va lua guvernul ca să se liniștească îngrijirile și să renască încrederea. Iar boerii — se certaă între dînșii ! Îngrijirea decî nu scădea, ci sporea și mai mult.

Atunci, în acele zile înfiorătoare, am vorbit aci în Senat de două ori, ca reprezentant al partidului național-liberal, și ca șef al acestui partid.

În ziua de 4 Decembrie 1900, sînt acum drept patru ani și patru zile, caracterizam

atitudinea noastră, a național-liberalilor, ast-fel : —

«Constat, că nu partidul național-liberal «a năzuit la sprijinul desordinelor de stradă, că nu el a căutat a stabili dezordinele de stradă ca regule în viața politică a Statului, că nu el a lucrat ca prin «mișcări de stradă să ajungă la guvern. «Cauza atitudinii corecte și regulate a partidului național-liberal este ușor de înțeleș. Partidul național-liberal are înainte «de toate conștiința, cit de greu a fost a «se înălța Regatul României ; el mai are «conștiința, că siguranța și existența Statului român rezidă în Regalitate, în Dinastie și în Constituțiune și că aceste «trei instituțiuni trebuie să fie pentru «toată suflarea românească un *noli me atangere*, instituțiuni neatinse de nimeni, «ci iubite, respectate, sprijinite de toți.

«S'a vorbit de pe banca ministerială de aluarea puterii și de politica autoritară. «Aceste amindouă formule sînt niște formule învechite, cari nu mai corespund «cu situațiunea Regatului, un anacronizm «și o ilegalitate în situațiunea constituțională în care ne aflăm.

«In cit privește partidul național-liberal, el nu are obiceiul de a lua puterea, «de a intra în guvern prin răzvrătire ; el «a venit și va veni la guvern cînd va fi «chemat de organele legiuite, rînduite de «constituțiune. Acele organe le cunoașteți. «Ele sînt două : Regele și Parlamentul. «Partidul național-liberal nu recunoaște în «stradă un al treilea organ. Trimis de parlament, chemat de Rege, partidul național-liberal va veni la guvern ; iar acei «din acest partid, cari au ajuns a fi con-

«silieri ai Tronului, aŭ conștiința că din a-
«cel moment, în guvern saŭ afară din gu-
«vern, ei rămîn tot credincioși Parlamen-
«tului, adică regimului constituțional, și
«tot fideli consilieri ai Majestății Sale Re-
«gelui, și ca atari aŭ o răspundere în gu-
«vern și afară din guvern, de a lumina
«țeara și de a lumina poporul, ca ast-fel
«progresul patriei să fie asigurat.

«De aci se naște simțimintul legalității,
«pe care cu toții, ciți aspirăm a fi califi-
«cați de oameni culți, sintem datori a'l
«păstra neclintit în cugetele noastre, și a'l
«aplica și în faptele noastre. In trecut,
«simțimintul legalității a fost adinc zgu-
«duit și adese ori pus în cestiune. Astăzi
«acest simțimint trebuie noi cu toții, din
«ori-ce partid, să ne silim să nu'l slăbim,
«să nu'l dărămăm, ci să'l întărim cît se
«poate mai mult».

Schimbatu-s'a de atunci încoace atitu-
dinea noastră ? Schimbatu-m'am eu ? Nu !
Stăm pe aceeași bază. Ne mișcăm pe ace-
eași cale. Și nici că putem alt-fel, fiind-că
acesta este rostul unui adevărat partid
politic.

Cum criticam pe adversarii noștri ?

Ziceam în 5 Februarie 1901, cu nouă
zile înainte de a intra în guvern : «nu
«vorbesc de îngrijirile partidului saŭ de
«ale mele, ci numai și numai de îngriji-
«rea țerii, căci aceasta trebuie să fie pre-
«ocupațiunea noastră a tutulora, fiind-că
«numai cînd vom avea această preocupa-
«țiune, ne vom pune cugetările și faptele
«noastre de acord cu interesul obșteșc și
«vom fi așezați pe calea cea dreaptă — fie
«ca guvern, fie ca opozițiune. Oare la
«capătul tutulor năzuințelor partidelor, al

«opозиțiilor, al majorităților, al guvernului, nu este — binele real, și prosperitatea asigurată a țării? Atunci discuțiunea se ține în marginile unor opinii sincere, își are un efect real, care luminează, iar nu întunecă situațiunile. În alt-fel, discuțiunea degenerază și devine chiar periculoasă, pentru că ea nu așează cestiunile, care sunt de resoltat, pe punctul de vedere al intereselor tuturor, ci pe punctul de vedere al intereselor personale. Punându-ne însă pe acest punct de privire, interesul general se înlătură și se pun la ordinea zilei mizeriile omenești, intrigile, care nu pot fi de cit uricioase. Acest mod de a procede îl socot încă mai periculos în momentul de față, fiind-că ne aflăm într'o criză financiară, politică și morală, o criză în care trebuie să fim cu mai mare atențiune de cit în timpuri ordinare și prospere. Avem a discuta interesele țării, actuale și viitoare, iar nu interesele noastre personale sau chiar momentane, fie chiar interesele unui partid».

Oare cele ce ziceam atunci nu sunt principii, care trebuie să dăinuiască în totdeauna pentru a asigura mersul înainte și prosperitatea unui Stat?

Ce spuneam atunci, că trebuie făcut, pentru a reintra în stare normală?

Spuneam : — «Să facem o sfortare morală, pentru ca prin însă-și țeara să ieșim din dificultățile financiare în care ne aflăm, — o sfortare morală, care să serve tot odată de lecțiune și pentru viitor». Formulam în scurt această sfortare prin legendele ce poartă cele două ordine

naționale—*Mîntuire prin credință ! și Prin noi înșine !*

Ce am propus pentru a eși din dificultăți ?

Am propus un program clar și scurt, și am promis guvernului conservator, că noi național-liberalii îi vom da tot ajutorul pentru a îndrepta situațiunea, dacă vor urma programul, singurul care aducea cu siguranță îndreptarea suferințelor.

Să ne aducem aminte, care era atunci programul conservatorilor, și care era programul național-liberalilor.

Programul conservatorilor era următorul. Cheltueele budgetului din 1900/1901 de 238¹/₄ milioane să fie scăzute numai cu 5 milioane, adică nici cu jumătate la sută. Deficitul budgetar de 71.475.213,80 lei, care reprezintă 30% a budgetului de cheltueli, să fie plătit prin vnzarea așa numitelor disponibilități, adică a averei Statului. Vinduse ce putuse vinde în grabă și ajunsese să acopere 38.422.201,96 lei, ceva peste jumătate din îngrozitorul deficit. Mai răminea de acoperit 33.053.011,84 lei. Cum să acopere această sumă, nu știea, ci sta în zăpăciți di'naintea ei, crezînd că în mijlocul sărăciei și mizeriei generale vor salva situațiunea cu un-spre-zece impozite noi, pe care le evalua în 19.392.000 lei. Pregătea înstrăinarea minelor de petrol, dar nu se gîndea a pune capăt deficitelor anilor viitori.

Care era programul național-liberalilor ?

Reducerea cheltueelor budgetare de la 238¹/₄ milioane la 218¹/₂ milioane, adică cu 20 milioane în loc de 5 milioane, adică cu 8,4% în loc 1¹/₂%. Ceream stabilirea unui budget normal, adică nu numai a

unuî budget echilibrat, ci a unuî budget cu escedente, pentru ca lucrările de utilitate publică — pentru armată, căi ferate și altele — să se facă din aceste escedente și după mărimea acestor escedente. Ceream ca lucrările de utilitate publică să fie suspendate, afară de lucrările portului Constanța.

Iar în mijlocul acestor greutăți, conservatorii să certaū de-a șefiea între dinșiî, pină ce conștiința i-a oprit la marginea groapei în care țeara întreagă era să se rostogolească, și s'aū retras de la guvern.

În 14 Februarie 1901 ministerul, pe care am onoare a' l prezida, a depus jurămîntul de credință în minile Maiestății Sale Regelui.

În 24 Martie s'aū întrunit nouele Adunări Legiuitoare.

În 25 Martie s'a votat Adresa la Tron în Adunarea Deputaților; în 26 Martie în Senat.

Vă rog să îngăduiți, să vă citesc ce ziceam atunci în Adunarea Deputaților la discuțiunea Adresei.

Iată cuvîntarea mea :

„Din diferitele cuvîntări pe cari azi
 „le-am auzit, cred că un lucru reese în
 „mod pozitiv, că fie-care dintre noi, orî-
 „cărui partid și orî-cărui grup el apar-
 „ține, este convins de greutatea situați-
 „nei în care țeara se află. Mai cred încă,
 „că situațiunea fiind atit de grea, trebuie
 „să înlăturăm, cel puțin în momentele de
 „față, orî-ce fel de preocupări personale,
 „și, dacă este să-mî zic întreaga mea cu-
 „getare, orî-ce fel de preocupări chiar de
 „partid.

„Mesagiul de deschidere s'a ferit să a-

„tingă asemenea chestiuni, tocmai pentru
 „ca vederile noastre să nu fie turburate ;
 „căci este un interes al tuturor ca să e-
 „șim din situațiunea anormală în care ne
 „aflăm astă-zi, și care nu se potrivește
 „cu pozițiunea ce am dobândit a unui re-
 „gat respectat de toată lumea.

„Situațiunea aceasta gravă se oglindește
 „și printr'un fapt care, în analele noastre
 „parlamentare, stă unic : faptul că, în
 „ziua chiar a deschiderii Parlamentului,
 „în aceeași zi, amindouă Camerele s'au
 „constituit în toată întregimea lor, și că
 „a doua zi am putut să intrăm în discu-
 „tarea răspunsului la Mesagiul de des-
 „chidere al Corpurilor Legiuitoare. Acest
 „fapt dovedește iarăși că cu toții avem
 „simțimîntul situațiunei. Convingerea mea
 „este că ast-fel trebuie să fie și că nici
 „nu se poate să fie alt-fel ; căci, orî vom
 „aparține partidului conservator, orî vom
 „aparține partidului național-liberal sau
 „unei alte grupări mai mici, sau cutărei
 „situațiunii personale, ar trebui să fim lip-
 „siți de orî-ce fel de simțimînt de răspun-
 „dere, nu spun de patriotism, dar de răs-
 „pundere către datoriile noastre cele mai
 „elementare, cînd nu am vrea să price-
 „pem situațiunea în care ne găsim, nici
 „să ne silim a afla remediile pentru a o
 „însănătoșa.

„De aceea, orî-carî ar fi divergințele de
 „opiniuni ale noastre, la sfîrșit vom tre-
 „bui să ajungem la o înțelegere comună
 „asupra unui punct care să se rezolve cu
 „concursul tuturor. Dacă chiar votul nu
 „va fi la urnă același, concursul tuturor
 „trebuie să fie asigurat, pentru ca să res-
 „tabilim situațiunea normală a țerei noa-

„stre. Această cerință e absolută și neînălțurată ; căci, dacă nu vom restabili situațiunea normală în cel mai scurt timp, atunci nu ne vom fi făcut datoria. În situațiunii grele nu există veri-un caz, oricît de încurcat să fie el, care să nu se poată îndrepta. Dar pentru aceasta trebuie să stea la muncă om cu bună credință, om cu conștiință, om cu cunoștințe.

„Aceasta este pozițiunea guvernului de astă-zî. Ne aflăm în zile de mare cum-pănă ; în fața parlamentului îndrăznim a cere concursul și aceloră carî nu sunt din partidul nostru.

„Discuțiunea de astă-zî a atras, firește, după sine unele rezezve foarte naturale, căci chiar aceia carî vor vota Adresa, după cum a declarat d. Panu, chiar aceia de la sine se înțelege, că n'aũ să împărtășească toate vederile guvernului și ale partidului național-liberal. Rezervele însemnează că ei nu se contopesc cu partidul național-liberal. O asemenea atitudine am avut și noi în fața guvernului conservator la deschiderea sesiunii ordinare a Corpurilor Legiuitoare din 15 Noembrie anul trecut. Am declarat atunci, atât aci în Cameră, cît și în Senat, că partidul național-liberal conștient de atunci de situațiunea gravă în care se afla țeara, va da concurs guvernului presidat de d. Carp, în certe condițiuni — și aci ne-am făcut rezervele. — Am zis că vom da tot ajutorul, tot concursul nostru pentru a face în budgetul Statului 20 milioane economii. Am făcut această declarațiune atunci, pentru că noi naționali-liberali considerăm că cu toți

„suntem datorî să ajutăm țeara cînd ea
 „se află în nevoi și greutate, fără a avea
 „în privire cine stă la guvern. De alt-fel,
 „aceasta este tradițiunea țerei. În mo-
 „mente grave s'aū uitat totdeauna disen-
 „siunile și certele și a urmat o conlucrare
 „frățească.

„În Adresa de față un simțimînt trebuie
 „să domineze, simțimîntul acela care este
 „în inima fie-căruia dintre noi, orî-căruî
 „partid sau grup aparținem—simțimîntul
 „iubirei, respectului, recunoștinței către
 „Cîrmaciul care, neclintit și neobosit de
 „zecimi de ani, conduce corabia Statului
 „romîn, cu înțelepciune, cu pătrundere,
 „cu devotament, și plin de învățămîntul
 „înaltei sale datorii.

„Luî, luî Carol I, îi datorim în foarte
 „mare parte și, după a mea părere, într'o
 „parte foarte covîrșitoare, că corabia noa-
 „stră a trecut de mai multe orî cu sigu-
 „ranță printre stînci periculoase și prin-
 „tre valuri îngrozitoare.

„Și în momentele de față, Regele Carol
 „a dovedit că el stă cu ochiū ager și nea-
 „dormit, cu mina sigură la cîrmă, pen-
 „tru ca să nu se periclitizeze corabia.

„Dar dacă el își face datoria, și noi tre-
 „buie să ne o facem pe a noastră. Noi,
 „sfetnicii săi și sfetnicii țerei, suntem e-
 „chipagiul acestei corăbii. Și noi ne fa-
 „cem datoria serviciului nostru, pentru
 „ca să iasă corabia din furtunile în cari
 „se află și să ajungă la liman sănătos,
 „pentru a'și lua iarăși cursul sigur pe
 „care l'a avut înnainte.

„Eū cred, că noi, în momentele de față,
 „nu străbatem numai o criză financiară,

„ci tot d'odată o criză politică internă
 „mare și o criză morală mare.

„Orî cit am îndrepta finacele noastre,
 „dacă partea morală nu o vom îndrepta,
 „tot în pericol va fi corabia.

„Aci trebuie toate partidele să fie unite,
 „căci și aci este punctul în care partea fi-
 „nanciară se unește cu cea morală. Cînd
 „noi ne vom face datoria ca cheltuelile ex-
 „cesive să le reducem la limitele dictate
 „de siguranță, de existența Statului, ne
 „vom fi îndeplinit mare datorie cetățe-
 „nească, orî liberali, orî conservatori, orî
 „independenți am fi de nuanța noastră
 „parlamentară. Și pentru că s'a vorbit
 „de țerănime, voiî zice că ne vom fi în-
 „deplinit datoria noastră către țerănime,
 „care muncește pentru noi toți.

„Ast-fel trebuie să procedă un popor
 „cult și care are un rost sigur, un popor
 „care vrea să și asigure un viitor măreț
 „și prosper, care vrea să nu fie o nălucă
 „a momentului, ci un element dăinuitor
 „în munca omenirei întregi, în munca
 „comună cu celelalte popoare mari și
 „mici care dau impulsul mersului înainte
 „al omenirei, un popor care își ocupă
 „conștient și cu demnitate locul său lângă
 „celelalte popoare.

„Situatiunea în care ne aflăm astă-zî
 „este de o gravitate excepțională, căci
 „trebuie încordarea tuturilor ca să eșim ia-
 „răși la aer liber și curat, ca să eșim din
 „atmosfera infectată, din mizeria morală
 „în care ne aflăm.

„Această atmosferă necurată, în care
 „trăim de o bucată de timp, a produs și
 „sitiuatiunea financiară în care ne aflăm
 „astă-zî.

„Innaintea de 50 de ani patria noastră
 „nici nu exista, nu exista România; în
 „locul ei erau două țeri nesocotite, necu-
 „noscute, de batjocura tuturilor, destinate—
 „precum spunea unul din bărbații de a-
 „tunci care sta în pozițiune mai înaltă și
 „mai în față—destinate să fie în veci sme-
 „rite. Viitor ele nu avea. Din această si-
 „tuațiune înjosită am ajuns la situațiu-
 „nea ce ocupăm astăzi de a fi membru ne-
 „cesar în configurația Statelor europene.

„Astăzi dar este vorba să mântuim a-
 „ceastă situațiune dobândită. Ea se află în
 „pericol. Datori suntem cu toții să sărim
 „ca să salvăm patria, să ne salvăm pe noi
 „înși-ne. *La datorie* să fie strigătul nostru
 „de ordine — strigătul de ordine al tutu-
 „lora.—Atunci, noi sfinții Regelui și sfin-
 „nicii țării, ne vom dovedi că suntem băr-
 „bați politici, vrednici de acest nume. Și
 „Robinson își are atunci partea lui și nu
 „mai stă izolat pe insula lui cea mică și el
 „și-a găsit rostul lui.

„Să ne facem datoria noastră ca cetă-
 „țeni și patrioți, dar și ca bărbați culți,
 „căci *cu-șta* a trimis țeara aci, ca să
 „căutăm despre interesele și nevoile ei cele
 „mai vitale.

„Dorința, în dezvoltarea și înălțarea noa-
 „stră, este o parte mare a silințelor ome-
 „nești, dar este și o altă parte care nu este
 „a oamenilor și această parte nu este cea
 „mai neînsemnată. Este o parte care este
 „bine-cuvîntarea cerească revărsată asupra
 „muncei conștincioase a oamenilor. Bine-
 „cuvîntată de Cer a fost lucrarea bărba-
 „ților creatori ai României; cerească, pen-
 „tru că ei au fost de bună credință și sin-
 „ceri în fața datoriilor lor către țeară.

„Alt-fel eă nu-mă pot explica cum, din
 „ticăloșia în care zăceam, ne-am ridicat la
 „înălțimea la care ne aflăm.

„Bărbații, cari au ridicat Statul român și
 „cari au lucrat cu bărbăție, cu devota-
 „ment și cu pricepere la reînvierea unui
 „popor întreg, au fost niște bărbați nea-
 „semănați. Ar trebui să le cunoaștem mai
 „bine munca și stăruințele lor! Ar trebui
 „ca memoria lor să fie totdeauna vie pen-
 „tru noi, ca să ne asigurăm noi înșine
 „pașii noștri, ca să asigurăm patriei noa-
 „stre mersul ei.

„Memoria acestor bărbați trebuie să ne
 „fie sfântă, căci ei ne-au scăpat de mize-
 „ria morală, materială și politică în care
 „ne aflam, și cugetînd la ei, luîndu'î de
 „exemplu, vom face și noi la asigurarea
 „patriei noastre.

„Acei bărbați au formulat țelul muncii
 „lor prin niște cuvinte foarte simple. Ei
 „ziceau: *Romîniă voesc a ridica la gurile*
 „*Dunărei un edificiu politic și național*
 „*puternic, care să asigure liniștea com-*
 „*plectă a Orientului.*

„Bărbații cari au formulat țelul muncii
 „noastre într'un mod așa de simpl, de ener-
 „gic, de plastic în toate privințele, și în
 „privința din năuntru și în afară, aceia
 „au fost, fără îndoială, reprezentanții ge-
 „niului națiunii romînești, și pe calea
 „deschisă de dinșii se cuvine și noi să
 „urmăm.

„Am lucrat pe calea deschisă pentru a
 „ajunge la țelul propus, — aceasta este
 „partea muncii omenești.

„Partea aceea a îndeplinirii destinelor
 „noastre, care nu este omenească și care
 „apartine bine-cuvîntărei de sus, bine-cu-

„vîntărei lui Dumnezeu celui A-Tot-Puter-
 „nic, aceea este : că pe tronul României
 „s'a suit Regele Carol, care a aşezat o
 „Dinastie conducătoare a neamului nostru.

„Că El, că tocmai El, a venit la noi, a-
 „ceasta nu e opera noastră omenească. Nu
 „este un lucru intîmplător că tocmai un
 „bărbat ca Regele Carol, tocmai un bărbat
 „dintr'o viţă atît de nobilă, a fost desemnat
 „să devie conducătorul poporului român.
 „Dar, domnilor, Regele Carol nu e numai
 „din viţă nobilă şi înaltă. Aceasta pentru
 „noi, în situaţiunea în care ne aflăm, nu
 „era îndestulător. Regele Carol aparţine
 „încă unei viţe sănătoase,—unei viţe pre-
 „gătită de sute de ani spre a conduce po-
 „poarele,—unei viţe în care s'a format pen-
 „tru această mare misiune, prin educaţiu-
 „nea neîntrepută a multor generaţiuni,—
 „unei viţe, care acest dar al constanţei în
 „datorie ce i l'a dat Dumnezeu, l'a păstrat
 „şi l'a cultivat ca un scump odor.

„Acest fapt nu numai trebuie să l' recu-
 „noaştem cu mulţumită către Dumnezeu,
 „dar trebuie ca această mulţumită să fie
 „tot-d'a-una vie în inimile noastre ; să
 „ne fie, mai ales în momentele actuale,
 „călăuză pentru a eşi din greutăţile în cari
 „ne aflăm.

„A eşit Regele Carol dintr'o viţă care a
 „dat Suverani, luceferi ai omenirii.

„E bine, e necesar să ne reamintim ceea
 „ce de alt-fel e cunoscut de mulţi dintre
 „noi, cum în familia Hohenzollernilor s'a
 „cultivat din generaţiune în generaţiune
 „simţimintul datoriei celei mari de a şti con-
 „duce o ţeară şi un popor, şi cum înde-
 „plinirea acestor datorii nu este la membrii

„ei o însușire personală, ci o însușire de familie.

„In 1450, înainte de 450 de ani, electorul de Brandenburg, Frederic I, a zis : „*Datoria unui regent este de a fi în ale Domniei slujitor al lui Dumnezeu*, pentru ca dreptatea să se întărească și strâmbătatea să dispară.

„Iată fundamentul pe care sunt așezați regenții din casa Hohenzollern.

„Marele elector de Brandenburg, în 1688, a chemat într-o zi pe cei doi fii ai lui ca să se convingă de ce ei învață și ca să le dea și învățatură de părinte și de principe. Cel mai în vârstă din fii, moștenitorul, avea 11 ani. Le-a zis copiilor : „Ascultați vorbele mele și fiți atenți la sentința latinească ce am să rostesc : care dintre voi îmi va repeta-o exact, va avea de la mine premiul de șase galbeni.“ Sentința aceea era următoarea : „*Sic gesturus sum principatum, ut sciam, rem populi esse, non meam privatam*“ ; adică : „Ast-fel voi conduce domnia mea, ca să știu că ea este un lucru al popoului, iar nu lucrul meu privat“.

„Ast-fel de învățatură da copiilor săi, marele elector, din frageda lor tinerețe.

„Alt mare regent—Frederic cel Mare—zicea pe la 1750, înainte de un secol și jumătate : „*Suveranul este cel d'întâiu slujbaş al Statului*“.

„In timpurile noastre, împăratul Wilhelm I zicea : „Vreau să încep fie-care zi, aducându-mi aminte de Dumnezeu și de datoriile mele și să o sfârșesc examinând cu scrupulositate întrebuintarea ei“.

„Iată consecința de educațiune, de cuge-

„tare, de făptuire ! Iată din ce viță adevărat ilustră este Regele nostru.

„Dar El însuși, El urmează tradiția familiei Lui cu o constanță demnă de toată admirațiunea. A dovedit constanța aceasta, prin fapte, din ziua în care a pus piciorul pe pământul românesc, pînă în ultimele zile.

«Din ziua d'întăi, în care Regele a pus piciorul pe pământul României, El 'și-a depus jurămintul de credință a Domniei Lui, dupe cum o învățase în casa părintească.

„Astăzi în această zi solemnă, prin marea sărbătoare creștinească a Floriilor și prin sărbătoarea noastră cetățenească, care o îndeplinim prin vioiciunea simțimentelor cari se manifestă în acest Parlament și prin energia muncii ce desfășurăm pentru a ne îndeplini datoriile către patrie — în această zi se cuvine să reamintesc cuvintele rostite de M. S. Regele în ziua de 10 Maiu 1866, în chiar această incintă, d'înaintea acelor bătrîni, cari lucraseră atît de puternic la fondarea României moderne.

„Iată cuvintele de atunci ale Regelui Carol :

„Ales de națiune cu spontaneitate Domn al României, *Mi-am părăsit* — fără a sta la îndoială — și țeară, și familie — spre a răspunde la chemarea acestui popor, care 'Mi-a încredințat destinele sale.

„Punînd piciorul pe acest pământ sacru, Am devenit Român.

„*Primirea plebiscitului Imi impunea, o sciû, mari datorii. Sper că'mi va fi dat a le îndeplini.*

„*Vă aduc o inimă leală, cugetări drepte,*

„o voință tare—de a face binele, un devotament fără margină către noua Mea patrie—și acel neînvins respect către lege, pe care l'am cules în exemplul a lor Mei».

„Cînd recitim aceste cuvinte astăzi, nu ne putem opri să spunem că trebuie să fim mîndri că avem ca Suveran al nostru pe M. S. Regele Carol, care, în timp de 35 ani, nu a desmințit un singur moment cuvintele rostite în ziua de 10 Maiu 1866—care a ținut ca fir conducător neîntrerupt al acestei mari Domnii—datoria, datoria și iar datoria către înaltul său serviciu.

„Popor mic suntem, regat nou suntem, Dinastie nouă avem; dar începuturile lor au fost mari și frumoase. Putem pune aceste începuturi alături cu acele ale multor State vechi. De aceea și pozițiunea noastră s'a înălțat.

„Repet: suntem mîndri că Carol I e Suveranul României, Suveranul considerat ca unul din bărbații politici cei mai înțelepți ai popoarelor lumii.

„Dacă la îndeplinirea datoriei către țeară, Carol este cel întiiu, Adresa ce avem a vota nu are altă semnificațiune decât aceea, a prezenta Majestății Sale omagiile de respect, de iubire și de devotament ale Parlamentului și ale țerei.

„Vă rog să o desbrăcați de toate explicațiunile personale ce ea poate conține. Ea nu este o Adresă nici a național-liberalilor, nici a conservatorilor, nici a vre-unui alt grup sau grupuleț. Ar fi de dorit să votați această Adresă ca o datorie de recunoștință către Suveranul care a înființat și a știut să întărească pozițiunea Statului român și care a știut să o înalțe atît de sus.

„Să fie, din partea noastră a tuturor,
 „Adresa un act de recunoștință, un act
 „de încredere către Suveranul nostru.

„Nu avem să trăim numai ziua de astăzi,
 „ci și ziua de mâine. Trebuie ca lumea
 „întreagă să știe cită recunoștință și în-
 „credere are țeara întreagă și poporul
 „romin în Regele său.

„Să nu fie nici un vot discordant în
 „votarea Adresei.

„Dacă d-niî Carp, Panu, Marghiloman,
 „Vlădescu vor vota Adresa, noi nu pu-
 „tem primi acest vot ca un vot de încre-
 „dere pentru guvern. Nu! Adresa nu e
 „pentru guvern, ea este Adresa către Su-
 „veranul României“.

Oare această cuvîntare nu se potrivește și pentru zilele de astă-zî? și aceasta nu numai pentru cuprinderea ei, ci și în împrejurările în care Parlamentul a votat, sunt acum cite-va zile, Adresele la Tron. Și anul acesta, ca atunci, Adresele Adunării Deputaților și a Senatului aŭ fost Adrese către Suveranul României, iar nu voturi de încredere pentru guvern. Imprejurările numai diferă, căci de astă dată am fost conduși de simțimintele de întristare care aŭ coprins țeara, văzînd Familia Regală în doliu pentru pierderea iubitului frate al Majestății Sale. Acum ca și atunci, am ținut acelaș limbagiū, aprobat de întreg Parlamentul. Acum ca și atunci, am vorbit nu numai în numele guvernului, nu numai ca membru izolat al Partidului național-liberal, ci, ca șef, în numele acestui partid.

Această potriveală, această coincidență arată, că Statul romin are rost bine așe-

zat, că nu mai e frământat de furtunile trecutului, că pășește înainte prin acte și fapte, care'i asigură întărirea, progresul și viitorul.

Am intrat noi, național-liberalii, la guvern pe ușa cea mare, pe ușa cea legală, —nu numai cu un program oare care, ci cu un anume program, cu un program restrîns. Acest fapt s'a întîmplat pentru prima oară în dezvoltarea noastră modernă. Pînă în 1901 guvernele care s'aû succes, s'aû prezentat cu programe mai întinse, care cuprindeau așezămîntul prezentului și viitorului. Aceasta era natural. Se așezau temeliiile Statului român modern. De astă dată a venit guvernul național-liberal cu un program, care avea în vedere o anume situațiune, care privea așezămîntul unui budget normal, adică a unui budget cu escedente regulate, fixînd chiar de mai innainte, ca budgetul cheltueleur să se mărginească pentru cîți-va ani la cifra de $218\frac{1}{2}$ milioane. Mai conținea programul o indatorire, ca finanțele Statului să fie ast-fel conduse în viitor, ca primejdia în care ne aflam să nu se mai reproducă și ca ast-fel creditul Statului român să fie restabilit și să nu mai fie zguduit.

Acum, că ajungem la sfîrșitul legisla-turei din 1901 și că împlinim în curînd patru ani de existență la cirna Statului, e îndreptățită întrebarea — îndeplinit'am noi programul, cu care ne-am legat în fața țerii și a Tronului?

Cine ar pretinde că nu l'am îndeplinit, acela ar fi zdrobit de cifre.

Iată-le în toată simplitatea lor.

Trei ani de-arîndul budgetul de chel-

tuelii votat de Adunarea deputaţilor a fost de $218\frac{1}{2}$ milioane.

Am cheltuit în 1901/1902 numai 216 milioane 25.348,25 lei,—în 1902/1903 numai 216.140.014,45 lei,—în 1903/1904 numai 218.090.537,38 lei. În aceşti 3 ani am cheltuit 5.244.099,94 mai puţin de cit sumele acordate de Parlament; adică în fiecare an 1.748.000 lei mai puţin.

Am avut în aceşti trei ani, trei escedente—în 1901/1902 de 21.217.189,18 lei,—în 1902/1903 de 32.329.760,33 lei,—în 1903/1904 de 28.666.680,80 lei. În total aceste escedente formează suma de 82 milioane 213.630,31 lei.

Mai e de reţinut următoarea observaţiune. Deschizind situaţiunile lunare ale tesaurului public, găsim, la pagina 5, înşiraţi de la 1888/1889 la 1893/1894 şase ani de escedente, care însumează 45.585.931,38 lei, iar excedentul ultimului an, 1893/1894, de 20.336.176,34 lei; era cel mai mare escedent în timp de 32 de ani, de la 1862 şi pînă atunci, reprezentînd 10.9% a cheltueleur aceluî an de 186.734.998,26 lei. Dacă deschidem situaţiunea tesaurului public de la 30 Septembrie 1904, găsim, tot la pag. 5, înşiraţi cei trei ani de escedente, pe care le-am amintit şi care însumează 82.213.630,31 lei, apröape îndoit escedentul celor şase ani; iar escedentul anului 1902/1903, rădicîndu-se la cel mare escedent în timp de 42 de ani, de la 1862 pînă astăzi, şi reprezentînd 15% a cheltueleur aceluî an.

Ce am făcut cu aceşti bani? Am pus de o parte şi staî neatinşi 3.022.451,28 lei. Am cheltuit pentru a regula socotelii din exerciţii închise 3.724.498,23 lei, şi

am destinat pentru armamentul, munițiunea, cazarmele și echipamentul oștirea, pentru căile ferate și înființarea portului Constanței, pentru edificii publice 75.466.680,80 lei.

Să comparăm acum finele anului 1900 cu finele anului 1904.

În 1904 avem pentru trei ani $82\frac{1}{4}$ milioane escedente, în 1900 avem pentru două ani $71\frac{1}{2}$ milioane deficit. Deosebirea este de $153\frac{3}{4}$ milioane, 75% a budgetului de cheltueli de $218\frac{1}{2}$ milioane.

Dacă n'am fi avut aceste 3 escedente și am fi împrumutat suma de $82\frac{1}{4}$ milioane în rentă 5% al pari plătită în 50 ani, acest împrumut ar fi cerut 50 de anuități de 4.502.648,03 lei. Am contribuit deci în 3 ani ca budgetul de cheltueli să nu fie sporit în timp de jumătate secol cu $4\frac{1}{2}$ milioane în fie-care an.

Îată la ce am muncit în acești patru ani : iar creditul Statului s'a restabilit și se mănține țeapăn, cu toate nevoile, de care suntem încercați în anul acesta, prin o recoltă rea, mai rea de cit acea din 1899, fiind-că pentru prima oară în anul acesta suntem nevoiți să importăm nutrimentul țeranilor din afară, din depărtata Americă.

Și noi, domnilor, noi înșine am putea veni să nesocotim astă-zi bine-cuvintarea cerească revărsată asupra noastră și munca noastră credincioasă către țeară și popor; noi înșine — cari am restabilit încrederea în noi înșine și încrederea lumii în noi; — noi înșine ne-am apuca să sburdăm, și să distrugem ceea ce am clădit pentru present și viitor ? Aceasta nu se poate ! Ar fi un lucru prea înfiorător, prea nebunesc ! Și cum am sta noi dinaintea jude-

cății lumii întregi : — în loc de a consolida rezultate atât de mari și de vădite, să le înecăm în zburdăciunile certelor dintre noi !

Aceasta nu se poate, pentru că nici conservatorii nu vor îndrăzni să restorane situațiunea creată de noi.

Dar în acești trei ani, stat'a țeara pe loc ? Nu ! Căci un popor cu viață se împinge singur înaintea cu o putere pe care nimeni nu o poate opri. Nu a stat țeara pe loc, ci a mers înainte, și de aceea, cu tot anul cel rău, stăm într'o pozițiune economică mai bună, într'o pozițiune bine și puternic fundată, pentru a nu da din nou înapoi, ci pentru a ne dezvolta și întări în toate direcțiunile; iar finanțele și creditul Statului nu măresc, ca în 1900, greutățile în care se află țeara.

În afară de regularea finanțelor, ce am mai făcut în acești patru ani ?

Din întâia zi ne-am ocupat de cestiunea petrolului, considerat de conservatori ca o disponibilitate, destinată a plăti desordinile noastre financiare. Noi am privit minele de petrol ale Statului, ca o bogăție, merită a ocupa un loc însemnat între veniturile Statului, și a înlocui cu succes imposite nouă. Am păstrat minele de petrol ale Statului intacte ; iar capitalurile străine au aflat în măsurile luate de guvern și în creditul țerii restabilit un îndemn și o siguranță, atât de puternică, în cit peste o sută milioane au intrat în țeară în acest timp, dind un avânt neașteptat industriei petrolifere. În locul unui capitalist monopolisant, au venit societăți puternice franceze, germane, olandeze și belgiane, și au produs o concurență mare,

folositoare proprietarilor de mine, folositoare țerii, creatoare de o industrie nouă, așezată pe fundamente largi și pe un viitor care va înainta dezvoltându-se cu siguranță. Ce a făcut Statul? A înființat din excedentele bugetare portul de petrol din Constanța și lângă port o serie întreagă de rezervorii de petrol cu pompele lor, pentru încărcarea vaselor de export în cel mai scurt timp. S'a încărcat în Constanța vase de 5000 tone în 30 ore și în zilele trecute a sosit un vas de 12.000 tone, cel mai mare vas intrat vreodată în porturile noastre.

Ce s'a mai făcut?

S'a așezat Instrucțiunea publică pe baze solide și s'a îndeplinit o reformă de mult așteptată, bine chibzuită, în principiile ca și în amănuntele ei, conformă cu cerințele timpului, și aplicată cu pricepere, înțelepciune și cumpăneală.

S'a creat și s'a organizat prin Băncile populare creditul țărănesc, care la noi nu exista.

S'a votat legea meseriilor, care va purta roade prin ordinea și munca organizată, acolo unde era dezordinea și nepriceperea.

S'a desființat rușinoasele accise, un focar de imoralitate din trecut.

S'a făcut reforma Tarifului vamal, primul Tarif vamal studiat și elaborat pe baza unui material suficient.

S'a pus bazele unei organizări administrative a țerii, care rămăsese prea înapoiată în fața progreselor în toate celelalte direcții ale activității Statului.

S'a asigurat votul secret prin măsuri eficiente și s'a făcut ast-fel, tot de partidul

național-liberal, un nou și mare pas pentru respectarea conștiinței cetățenești și întărirea caracterelor prin depărtarea la alegeri de influinți brutale și imorale.

Ast-fel am rădicat prin munca noastră prestigiul țerei, care căzuse foarte jos. Aduceți-vă aminte de controlul dat băncilor străine asupra administrației monopolului hîrtiei de țigarete, pentru a le asigura restituirea avansului de 16 milioane lei, destinat a micșora deficitul de $71\frac{1}{2}$ milioane lei prin scontarea pe mai mulți ani a venitului aceluï monopol.

Cum stă creditul general al țerii la finele anului 1904 în comparație de cum sta creditul general al țerii la finele anului 1900 ! Ce strîmtorare și ce îngrijire în 1900 ! Ce siguranță și ce încredere în 1904 ! Și aceasta în mijlocul recoltei celei mai rele care România a avut vreodată.

Aceste le-am desăvîrșit în acești patru ani.

Cum stăm însă noi național-liberalii cu datoria noastră în fața viitorului ?

Nu ezit un moment a zice, orî ce s'ar întîmpla : — trebuie să stăm strîns uniți, zdravăn disciplinați, cu ochii, cu inima, cu conștiința țintă la datoriile cele mari către patrie, — iar așa numita politică, cazanul de certe și de dezbinări, să fie azvîrlită la o parte, ca să nu ne încurce rostul datoriilor.

Iată programul nostru moral ! Sprijiniți pe dînsul, vom face de aci înainte încă mai mult de cît am făcut pînă acum pentru dezvoltarea sănătoasă a patriei.

Ziceam în 4 Decembrie 1900 în Senat : — «Dator sînt să spun ceea ce cred că trebuie făcut. Am să spun acum, cînd sînt

«în opoziție, ca să fie aceasta program de guvern. Sint dator să spun cuvint cum-«pănit!»

Dacă atunci ziceam aceste cuvinte di'n-naintea unui parlament cu majoritate co-virșitoare conservatoare, cum să nu spun ceea-ce v'am spus astă-zî din fundul conștiinței și inimei mele, di'nnaintea d-voastre, a majorității național-liberală a Parlamentului actual!

Cum să nu spun ceea ce v'am spus astă-zî, cînd atunci, la 1900, nu vorbeam cu autoritatea de astăzi, căci puteau fi și aū fost îndoieli asupra realizării programului ce espuneam; dar astăzi, în 1904, vorbesc cu autoritatea ce-mi dau fapte precise, reale, necontestabile! Cum să nu vorbesc astăzi, în momentele aceste, astfel cum vorbesc, nu către adversari, ci către amici, către conlucrători, către frații mei de muncă și de reușită!

Zice Mesajul de deschidere a sesiunii parlamentare actuale: — «Am adîncă în-«credere că sunteți hotărîți a intra în lu-«crările ultimei sesiuni a acestei legisla-«turi cu același simțimînt al datoriei pen-«tru binele obștesc și cu aceeași energie «rodnică, care v'a însuflețit pînă acum».

Amîndouă Corpurile Legiuitoare aū răs-puns în unanimitate la acest apel un răs-puns natural și logic.

Senatul: — «Intrînd în ultima sesiune «a acestei legislaturi, Senatul va păși cu «hotărîre la împlinirea datoriei ce i se «impune, de a complecta opera începută «și condusă cu stăruință, și de a se arăta «demn de încrederea țerii».

Adunarea Deputaților: — «Adunarea «Deputaților este adînc mișcată de cuvîn-

«tele binevoitoare ce i-a adresat Maiesta-
«tea Voastră. Ea este în adevăr hotărită
«a lucra și în această din urmă sesiune
«a legislațiunei sale, cu același simțimint
«al datoriei pentru binele obștesc și cu
«aceeași voință nestrămutată care a în-
«suflețit'o și pînă acum».

Aceste răspunsuri nu le-au dat majori-
tățile cu rezerve. Reservele pentru munca
parlamentară erau din partea conservato-
rilor. Ele nu puteau fi în partea național-
liberalilor, cari nici o dată nu au bolit de
teribila boală a fățărniciei !

Ziceam noi toți, stînd din'aintea Tronu-
lui — Uniți cum am fost în 1901 la da-
toria noastră pentru binele obștesc, uniți
vom fi și acum cînd avem să ne presin-
tăm din'aintea judecătii țerii !

Mesajul regal anunța prezentarea de gu-
vern numai a patru proiecte de legi, pro-
gram restrîns. Nu era intențiunea să se
țermurească în acest cerc de patru legi
munca legislativă. Dovadă stau mai multe
legi însemnate votate de amîndouă Cor-
purile Legiuitoare în timpul ce s'a stre-
curat de la 15 Noembrie pînă astăzi 8
Decembrie. S'a atras numai atențiunea
Parlamentului asupra a patru legi foarte
importante și neînălăturabile. S'a mai cre-
zut, că e bine a nu încărca lucrările par-
lamentare în ajunul noilor alegeri, pen-
tru a încheia în mod demn această le-
gislaură, începută cu atita rivnă și cu
atita curățenie de inimă și de conștiință !
S'a avut în vedere să ne prezintăm di'na-
intea țerii în modul cel mai favorabil !

Care erau acele patru legi ?

Alinarea nevoilor de hrană a popula-

țiuneî rurale, produse prin recolta cea de tot rea a porumbului din anul acesta 1904.

Budgetul de venituri și cheltueli ale Statului pe anul 1905/1906.

Convențiunile comerciale. Reforma legii vamale.

Fost'a apelul făcut de Mesajul de deschidere—o expresiune logică a cerințelor situațiunei în care ne aflăm, a datoriilor ce ni se impun nouă, partidului național-liberal, în momentul de față?

Este legămîntul luat de Parlament prin Adrese, legămînt luat către Tron și către țeară, un legămînt natural și logic?

Să examinăm și aceasta.

Terminăm o legislatură și stăm dinaintea judecății țerii—a alegătorilor.

Ne apropiem de ziua, în care țeara are să judece munca noastră de patru ani, faptele noastre! Mare și solemnă zi!

Am expus în trăsuri generale ce am desăvirșit! Putem să ne prezintăm cu fața senină? Eū cred că da! Am îndeplinit programul nostru și am făcut mai mult de cît am promis! Am primit o situațiune desastroasă și ne înfălișăm cu o îmbunătățire reală, care nu se poate tăgăgui de nici un om onest și de bună credință, și care cere numai să fie consolidată, asigurată.

Constituțiunea hotărește prin articolele 66 și 78 că Deputații se aleg pe patru ani, iar Senatorii pe opt ani, aceștia reinnoindu-se pe jumătate la fie-care patru ani.

Această dispozițiune formează baza vieții noastre constituționale: o legislatură de patru ani cu reinnoirea Senatului pe jumătate la fie-care patru ani.

Această dispozițiune fundamentală a Con-

stituțiunei noastre fixează dar pentru Ministerii o durată legală și normală de patru ani. Ministeriile au a se prezenta după patru ani de serviciu înaintea țerei, pentru a-i da seamă de munca și faptele desăvârșite, și a aștepta verdictul cetățenilor — nu numai de aprobare și dezaprobare, ci și de neschimbata înțelegere dintre țeară și partid la guvern asupra cestiunilor și nevoilor momentului.

Dar această datorie este și în partea membrilor Parlamentului, ale căroră realizare decide și de soarta guvernului.

Conform dispozițiilor constituționale, datoria Parlamentului și a guvernului în timpul unei legislaturi e de a lucra astfel în timp de patru ani, ca țeara să le reînnoiască cu drag încrederea acordată cu patru ani înainte, ca partidul care aspiră a conduce pe un nou period de patru ani afacerile Statului să fie și să rămână în conglăsuire cu cetățenii asupra acestei conduceri.

Ast-fel stăm noi astăzi — Parlament și miniștri.

Nu guvernul, nu miniștrii, făc alegerile, ci țeara, ci cetățenii. Aceasta este semnificarea întăririi *votului secret* care și ea este opera noastră, a partidului național-liberal! Guvernul prezidează alegerile; dar fie-care partid se organizează pentru a avea victoria; iar partea cea mai esențială a acestei organizări este unirea și disciplina partidului sub scutul legilor și mai ales a Legei pentru votul secret.

Datoria noastră, a partidului național-liberal, este dar—in momentul actual—să fim strîns uniți și tare disciplinați.

Imprejurul căror cestiuni să fim strîns

uniți și tare disciplinați, de nu împrejurul cerințelor și nevoilor țerei? Și aceasta cu inima caldă, cu spiritul ascuțit, și cu conștiință deplină a datoriilor noastre.

Și care este datoria noastră, de nu a vota cele patru legi indicate de Mesaj ca cea mai principală ocupațiune a sesiunii actuale,—trus-patru reprezentând nu numai cerinți și nevoi urgente, ci trus-patru fiind opera noastră proprie?

Se poate zice, că alte cerinți, că alte nevoi sunt în momentul de față mai mari, mai urgente?

Să cercetăm — dar să cercetăm tot cu conștiința luminată, cum am fost la finele anului 1900 și în primăvara anului 1901!

Să cercetăm cu conștiința netulburată!

Acele patru legi nu reprezintă ele cerinți și nevoi generale? Ele nu privesc nici pe un om, nici pe o clasă, nici pe un județ, nici pe un partid: ele privesc toată țeara cu nevoile ei cele mari.

Despre alinarea nevoieii, care a cuprins țerănimea nici nu mai vorbesc. Legea ați votat-o în zilele acestea și i-ați recunoscut prin aceasta chiar, urgența și necesitatea înaintea a orî-căreii alte lucrări.

Dar oare budgetul anului 1905/1906 nu este și el una din legile cele mai importante, cu care an cu an Adunarea Deputaților are a se ocupa? Nu este regularea finanțelor țerii o chestiune de prima ordine? N'am avut o dovadă vie, nu sunt mai mult de patru ani, în ce greutate pot asvirli desordinele budgetare? De abia am pus rînduială în haosul ce am găsit la 1901, și nu este oare o datorie să consolidăm, să asigurăm viitorul? Acel viitor

începe cu anul 1905. Nu este bine, nu este folositor, nu este indicat, nu e o datorie ca budgetul 1905/1906 să fie opera noastră, ca să serve de normă și de aci înainte ?

Se face însă o obiecțiune, și anume : — Cum să votăm budgetul, când nu știm pentru cine îl votăm—pentru noi ori pentru conservatori—, căci nu știm cu siguranță dacă noi facem alegerile și semne sunt că nu le vom face noi ! La această obiecțiune răspunsul nu este greu de dat.

Mai întâi, budgetele sunt ale țerei, nu sunt nici a național-liberalilor, nici a conservatorilor. Prin budgete se asigură bunul mers al Statului și a gospodăriei acestuia. Budgetele rele erau să ruineze și Statul nostru și pe cetățenii lui. A asigura budgete normale este prima datorie a Reprezentațiunii naționale.

De rămânem la guvern și facem alegerile și de iese alegerile în favoarea partidului național-liberal, nouă înșine ne-am votat budgetul. Dacă nu rămânem la guvern, conservatorii, dacă vor fi oameni cuminți, vor executa budgetul nostru și, ori cum, se va dovedi că programul nostru financiar e bun, de vreme ce adversarii noștri îl execută ; iar de nu vor fi oameni cuminți și vor sburli din nou budgetele ca în trecut, țeara îi va judeca și judecați vor rămînea, căci prea de multe ori se vor fi jucat de-a baba oarba cu interesele cele mai mari ale țerii. În întiiul caz, pagubă nu va fi ; dar să ne ferească Dumnezeu pentru cazul al doilea, care e mai probabil.

Ast-fel votarea budgetului ni se impune ca o datorie cetățenească.

Putem noi oare să punem piedică votării Convențiilor comerciale, și să lăsăm țeara să stea în aer cu relațiunile ei comerciale cu alte State, intrînd astfel în pozițiune de inferioritate, din care se pot naște pagube incalculabile ?

Cu reforma legei vamale, tot de noi pregătită, stă tot astfel. Putem lăsa țeara sub regimul legei vamale de la 1874, care nu mai corespunde cu progresele economice desăvîrșite în interval de 30 ani ? Să lăsăm iar altora votarea legei, care ni se impune ca o datorie, numai pentru că ne înțuim, că vom prezida alegerile ?

Eă socot că e absurd, ca noi—carii am prelucrat aceste legi, să refuzăm a le vota, mai ales cînd guvernul prezidat de șeful partidului național-liberal, propune aceasta și roagă marea majoritate național-liberală a Parlamentului să le voteze. Și de aceea cred, că e de datoria majorităților parlamentare să se ocupe de aceste trei legi și să le voteze. E o datorie către bunul mers al țerei, pe care tocmai noi să nu-l sdruncinăm, ci mai virtos să-l asigurăm și să-l întărim.

Mai este însă o altă împrejurare. Partidele nu lucrează numai pentru moment ; ele lucrează ca așezămintele înființate de ele să dureze. În lume, ce e bun durează și ce e rău se dărîmă. Dacă noi avem convicțiunea, că munca noastră de patru ani a dat roade bune și folositoare, trebuie să dorim ca aceste roade să nu se răsipească. Patru ani am lucrat la restabilirea finanțelor și a creditului țării. Amîndouă au fost atît de tare sdruncinate, în cît au rămas încă urme ale situațiunei. Rămîne ca și aceste urme să dispară și ca rezulta-

tele muncii noastre să fie consolidate. Putem oare să fim noi cei dintiui, cari să punem piedici acestei consolidări? Aceasta ar fi un ce, pe care eu numai atunci voi creda posibil, cind voi vedea și voi pipai. Aceasta pe românește se zice—să faci răul de ciudă,—și nimeni nu are dreptul—de ciudă, care totdeauna personală este,—să faci un rău, care cuprinde o țeară întreagă și trece peste prezent în regiunile viitorului.

Zic însă unii—intii să regulăm divergențele de păreri dintre noi și pe urmă să votăm și legile cele trei, cari ni se propun.—Eu cred că această părere nu e nici logică, nici practică. Nu e logic ca chestiuni generale și vitale să cedeze pasul chestiunilor secundare. E și nepractic, pentru că, dacă cele secundare devin principale, atunci de datină ele înneacă pe cele generale. Așa e firea omenească, că de chestiuni secundare ea se agață mai tare, cind acestora le dai prioritatea; iar dacă ai regulat chestiunile cele mari, cele de a doua mână se împacă și ele sub apăsarea greutateii celor dintiui.

Eu mă feresc de încurcături, mă feresc de certe, și nu sunt șef de partid și Președinte al Consiliului de Miniștri ca să fac sau să măresc încurcături sau certe.

Se cere de unii—nu știu dacă sunt mulți ori puținii, dacă reprezintă majoritatea opiniunii publice sau nu,—se cere însă de unii, ca eu să mă pronunț asupra divergențelor de păreri și mai ales asupra divergențelor personale, și că, după cum mă voi pronunța, să se ia în urmă deciziunea ce este a se lua pentru rezolvirea chestiunilor generale.

Eū cred, că nu sunt chemat la aceasta. Ca bărbat de Stat și ca unul din bătrînii țerei, eū sunt chemat să insist cu toată căldura inimei și cu toată tăria convicțiunei și să vă rog pe toți, — să lăsăm pentru moment divergențele noastre la o parte, să lăsăm certele pe seama altora, să nu ne desbinăm nici acum, nici mai tîrziu, și acum să ne facem *datoria*, aducîndu-ne aminte de acele cerinți, care îmbrățișează necesitățile generale. Rămîne pe urmă desul timp ca și divergențele și părerile secundare să le regulăm și să le găsim și lor soluțiunea priincioasă.

Pusă ast-fel cestiunea, și eū nu o pot pune alt-fel, cestiunea devine o cestiune de încredere — nu de o încredere banală, ci de o încredere morală. Cestiunea se pune ast-fel : Mai aveți încredere în modul meu de a conduce partidul național-liberal, ori nu ? Mai aveți încredere în priceperea mea ca bărbat de Stat ?

N'am aspirat a fi șef de partid sau Președinte de Consiliū. Eraū alții mai îndreptăliți de cît mine, și eū nici odată nu am fost mușcat de cei doi șerpî periculoși: al zavistiei și al ambițiunei.

Odată însă ce membrii partidului național-liberal mi-aū impus această sarcină — nu numai onorătoare, dar și plină de înnalte datorii și de grea răspundere—șef fictiv nu pot fi, ci numai șef real. Așa cred că cugetă și partidul și în deosebi majoritatea parlamentară.

Am muncit cu toții patru ani de zile muncă zdravănă și roditoare. Nu am fost cel din urmă la această muncă și vă sunt recunoscător din adîncul inimei, ca în

partea de muncă, care venea în partea mea, m'ați ajutat și m'ați încurajat.

Acum de credeți că mi-aș slăbit puterile sau că din nepricepere mi s'a strimbat calea: eu nu mă opun, să ocupe un altul locul meu.

Dar oare dacă ar fi sosit și pentru mine ceasul slăbiciunii bătrânețelor, rezultă oare de aci, că interesele Statului pot să fie jignite și că membrii partidului național-liberal să se certe pe bătrânețele mele? Merit oare un asemenea sfârșit al vieții mele publice de cinci zeci de ani?

Vă rog deci călduros,—lăsați certele și să ne punem la lucru, și muncind zdăvăn să facem ca certele să inceteze, — și aceasta și în cazul că 'mă veți acorda mai departe încrederea d-voastre și în cas contrariu.

Să nu punem la o parte budgetul, Convențiunile comerciale și reforma vamală, azvirlindu-ne în certe, care la început se par mici, dar care cresc pînă ce devin balauri, cari înghit datoriile cele mari ale oamenilor.

În guvern, ori afară din guvern, același limbajiu voiți ține, aceleași sfaturi voiți da.

Ca bărbat de Stat experimentat în treburile publice zic — nu e bine să părăsim calea cea dreaptă a datoriilor către țeară, și să intrăm pe cărarea îngustă și încurcată a certelor dintre noi.

Vă rog călduros să amînăm certele — să cercetăm legile de care am vorbit,— și pe urmă, preparați prin muncă pentru binele obștesc, să desființăm și certele tot-d'auna păgubitoare pentru țeară, — și să pășim înainte uniți și disciplinați !

CUVÂNTARE

ROSTITĂ

LA BANCHETUL DELA BÂRLAD

CU OCAZIUNEA

DESVELIRII MONUMENTULUI LUI G. D. PALLADE

LA 8 NOVEMBRE 1904

Vă mulțumesc foarte mult pentru cuvîntarea prea călduroasă ce mi-ați adresat.

Pentru ca un om pus în fruntea unei acțiuni să o poată duce la bun rezultat, trebuie să fie ajutat de încrederea amicilor săi și de conlucrarea tuturor acelora, cari au aceleași convicțiuni ca și dînsul. În unire stă puterea, este o zicătoare veche, și ade-vărul ei s'a vădit și de astă dată.

Nu mie se cuvin dar bine-voitoarele domniilor voastre aprecieri, ci tuturor membrilor partidului național-liberal. Singur nu aș fi putut nimic; cu toții la un loc am îndeplinit o lucrare grea, dar necesară, indispensabilă, spre a păși pe calea cea bună și prielnică dezvoltării patriei, pe calea trasă de înaintemergătorii și întemeietorii marelui fundațiuni a Regatului român, dovădind din nou că sîntem continuatorii și urmașii lor vrednici.

Suntem întruniți aci, după o serbare în-nălțătoare, pentru fie-care dintre noi, la o serbare care va sta adinc întipărită în inimile și sufletele noastre, la o serbare închinată unuia din cei mai buni, din cei mai sinceri, din cei mai vrednici, din cei mai harnici muncitori ai timpului în care trăim,—a unui fruntaș care a pus mîna curată și energică la marea lucrare a rege-

nerării și a întăririi patriei, a bărbatului care a ajutat puternic ca să eșim din pericolul ce amenința existența acestui Stat.

Strins legat va rămînea, nu numai numele, dar ființa întregă a lui Pallade de faptele desăvîrșite de partidul național-liberal în ultimii ani.

Sunt patru ani, de cînd suntem la guvern. Să examinăm în scurt : Ce se cerea de la noi ? Ce am promis ? Ce am îndeplinit ?

Ce se cerea ?

Se cerea să ieșim din cea mai grea încurcătură, în care țeara a intrat în cursul dezvoltării sale.

Zic cea mai grea încurcătură, fiindcă atingea nervul de viață, finanțele Statului și creditul său. Situațiunea noastră de atunci era a unui om, care în fie-care minut se temea a nu cădea jos innădușit, lovit de astixie. Țeara întregă gemea sub o mare îngrijire : cum va fi de prezentul nostru, cum va fi de viitorul nostru. Toate clasele populațiunei erau adînc zdruncinate de criza cea mare, care izbucnise și oprise toată mișcarea economică.

Aduceți-vă aminte de situațiunea de atunci :

Renta 5⁰/₀, înainte 104, scăzuse pînă la 87 ; Renta 4⁰/₀, înainte 94, scăzuse la 73.

Datoria noastră publică, la 1 Aprilie 1900, reprezintă suma de 1.217.822.000 lei; pierderea ce sufereaă detentorii ei era de 233.768.000 lei, a cincea parte a capitalului.

Statul sta di'naintea unui împrumut în termen scurt, unei datorii flotante de 175 milioane, fără a o putea converti într'uu

împrumut cu termen lung, căci creditul nostru scăzuse și scădea pe fie-care zi.

Doi ani de-a rîndul budgetul Statului se încheiase cu deficite colosale, cari opreau întregul mers al guvernului.

În anul 1899/1900, deficitul se suise la 35.404.909,52 lei, în anul 1900/1901 el era de 27.244.017,10 lei; la un loc, un deficit de 62.648.026,62 lei, adică o treime a celui mai mare venit anual pe care Statul român l'a încasat de la 1862 pînă astăzi, o treime a venitului anului 1902—1903 de 248 $\frac{1}{3}$ milioane lei.

Deficitele viitoare se anunțau înfiorătoare. Criza era mărită prin o recoltă rea a anului 1899, care cuprinsese țeara de la o margine a ei pînă la cealaltă, și care tăiasse mijloacele de trai ale tuturor.

La începutul anului 1901, finanțele Statului erau adînc zdruncinate, creditul țerei întregi era zdrobit, lumea internă și externă sta fără răsufare, așteptînd să vadă o zare de lumină în întunericul ce o învăluia.

Aceasta era situațiunea.

Ce făcea guvernul pentru a o îndrepta, pentru a o alina? Doi ani de zile, el a stat fără a lua o decisiune practică, adică fără a afla soluțiunea, care să pună un capăt hotărîtor răului. El se oprea la măsuri care nu puteau curma răul, ci din contră îl măreau, pentru că periclitau viitorul și făceau să crească îngrijirea și neîncrederea în țeară și afară din țeară.

Să înșirăm, pe rînd, acțiunea guvernului:

Se scosese în vînzare întreaga avere a Statului prin emisari, cari se băteau la toate ușile, cutrierînd lumea și ajungînd pînă în America.

Se sconta veniturile Statului pe o sumă de ani înainte, — măsură care lovește rău creditul unui particular, încă mai rău creditul unui Stat.

Aceste operațiuni nedînd rezultatele dorite, adică suprimarea celor două deficite de $62\frac{1}{2}$ milioane, gîndul guvernului a mers la impozite noi; în 1899/1900 s'au votat 11 impozite noi; pentru 1901/1902 se propunea altele 11 impozite. Aceste 22 de impozite trebuiau să producă $44\frac{1}{2}$ milioane, — adică un spor de venituri ale Statului de $\frac{1}{5}$ peste veniturile sale regulate. Nu se gîndea guvernul, că deficitele bugetare erau dovada cea mai mare, că cetățenii nu aveau de unde da dăjdiile existente, necum să mai plătească dăjdiu nouă.

Guvernul era zăpăcit și nu vedea că baza răului consta în cheltuelile exagerate ale Statului. Aceste cheltueli fuseseră în 1898/1899 de 224.773.416,28 lei; ele se suiră în 1899/1900, anul cu recolta cea rea, la 229.362.777,30 lei; și cu toate că venitul real al acestui an nu a fost de cît 193.957.867,78 lei, — guvernul a venit în anul 1900/1901 cu acel buget, căruia i-a rămas numele de «budget sălbatec», fixînd veniturile Statului la $245\frac{1}{4}$ milioane, urcînd cheltuelile la $238\frac{1}{4}$ milioane, și promițînd un excedent de 7 milioane.

Cunoaște țeara întregă, că acel buget a dat, la venituri, ceea ce ușor se putea prevedea, numai $208\frac{1}{2}$ milioane, adică cu $35\frac{3}{4}$ milioane mai puțin de cît prevederile, și că s'au cheltuit $236\frac{3}{4}$ milioane, — adică în mai puțin numai cu $1\frac{1}{2}$ milioane de cît prevederile bugetare, dar cu $7\frac{1}{2}$ milioane mai mult de cît bugetul aului precedent 1899—1900. Soldul bugetului

1900—1901 a fost un deficit de $27\frac{1}{4}$ milioane, ceea-ce dă diferența enormă de $34\frac{1}{4}$ milioane, pe cînd aprecierile erau 7 milioane excedent anunțat la prezintarea bugetului cu surle și cimpoae, cu toată meterhaneaua din timpurile de nefastă memorie.

Ultimul cuvînt al guvernului pentru soluțiunea crizei era : impozite noi,—adică încercarea de a clădi de la vîrfurile acoporemintului.

Această confuziune în idei și zăpăceală în fapte au dus la bătăile și dragonadele sîngeroase cunoscute, însă nu au dat soluțiunea așteptată și dorită de țară : încetarea crizei.

Și cînd se gîndește cine-va, că peste toată această grea atmosferă mai apăsa și duhurile lui Hallier, ușor înțelege ori și cine cum președintele consiliului de miniștri, de la finele anului 1900, un bărbat energic, cu conștiință și cu știință, în desperarea sa asupra situațiunei, a esclamat în plină reprezentatiune națională :

«Nu mai am nici tăria morală, nici tăria materială, pentru a merge mai departe, nici încrederea Parlamentului».

Aceasta era situațiunea, pe care o găsea național-liberalii, cînd au fost chemați la guvern în Februarie 1901.

Care e cauza, care a adus atunci la guvern pe naționalii-liberali, de nu imposibilitatea în care s'au aflat conservatorii, în amîndouă fazele lor ministeriale, de a da o soluțiune practică, adică cu rezultate sigure, crizei acute, în care țară și guvern erau cufundați ?

De cine au fost chemați național-liberalii la guvern, de nu de Acela, care deține,

după Constituțiune, puterea Statului în minile Sale ?

A intrat partidul național-liberal în guvern pe ușa cea mare, nu pe strimtoarea revoltelor de stradă și a intrigilor bizantine !

Dar, a mai intervenit și altă-ceva, care a contribuit mult la chemarea național-liberalilor la guvern. Pe cînd între conservatori domnea zăpăceala cea mai mare asupra soluțiunei de dat cestiunei la ordinea zilei, în cîmpul liberalilor domnea cea mai mare claritate. Soluțiunea propusă de ei sta simplă și limpezită dinaintea conducătorilor partidului, dinaintea țerei, dinaintea Suveranului ; și național-liberalii nu o ascundeau, ci o puseseră în vileag, și promisese în plin Parlament, că vor da ajutor sincer și leal conservatorilor pentru a ei punere în lucrare.

Încă înainte de a fi chemați la guvern, noi am zis : — «Datori suntem să spunem ce e de făcut acum, cînd stăm în opoziție, ca ceea ce vom spune acum să fie «program de guvern».

Așa am început soluțiunea crizei ca slujbași ai țarei, deștepți și conștienți de datoria lor către țeară. Atunci am dovedit din nou, că de mult e scris în catechismul nostru politic, că membrii partidului național-liberal, la guvern ca și afară din guvern, sînt slujbași devotați ai țarei și ai Regelui, țeara și Regele facînd în inimile și în mintea lor un singur trup și un singur suflet.

Care era soluțiunea, pe care noi o presintam atențiunei tuturor ? Ziceam : — «Cînd cheltuieli prea mari le-au infundat «în greutăți, să te hotărăști a cheltui mai

«puțin ; care poată, aplicată la Stat, se «lălcuește în — reducerea cheltuelilor la «cifra veniturilor reale».

Mai ziceam noi : «să nu se pună piciorul în prag și să se pretindă că nu se pot reduce cheltuelile». Adăogeam : «suntem datorii a reveni asupra greșelilor făcute», indicind că metoda practică e aceea indicată de Menelas Ghermani, fruntaș conservator, care zicea : «să se echilibreze imediat budgetul Statului». Și încheiam propunerile ce făceam ast-fel : «Să facem o încercare sinceră și energică de a «domina deficitele prin economii, pentru a «face ca deficitele să dispară din budgete «într'un mod hotărîtor ; să facem o sforțare morală prin noi înșine și prin cre«dință către țeară, ca să îndeplinim în mo«dul acesta educațiunea noastră morală și «economică».

Programul precis din 5 Februarie 1904 era următorul : cheltuelile de 238 milioane să se reducă cu 20 milioane, la 218 milioane ; iar veniturile reale fiind numai de 213 milioane, să se aducă la 218 milioane, prin votarea unei zecimi, producind 5 milioane.

Ast-fel, asiguram noi, budgetul va fi echilibrat și deficitul va dispărea.

La strigătul conservator Bani ! Bani ! Bani !, noi răspundem Economii și Muncă ! Economii și Muncă ! Economii și Muncă !

În asemenea împrejurări s'aũ retras conservatoriĩ de la guvern.

În asemenea împrejurări Regele și țeara ne-aũ chemat să rezolvim problema, să ieșim din greaua încurcătură în care ne aflam.

Resolvit'am problema ? Indeplinit'am ce am promis ?

Budgetele anilor 1901—1902, 1902—1903 și 1903—1904 staū drept dovadă, cu escedente de 21.217.189 lei, de 32.329.160 lei, de 26.000.000 lei, — ceea ce represintă în trei ani $79\frac{1}{2}$ milioane lei, și o mijlocie anuală de $26\frac{1}{2}$ milioane !

Aceste $79\frac{1}{2}$ milioane, de-ar fi fost împrumutate pe $5\frac{0}{10}$, reprezintă o anuitate iconomisită de $4\frac{1}{3}$ milioane în timp de 50 de ani.

Din aceste escedente de $79\frac{1}{2}$ milioane, avem puși la o parte neatinși 3 milioane pentru vremuri de nevoie ; am plătit mai multe milioane răfuiala dezordinei financiare, în care conservatorii, calculatori răi, aruncaū țeara ; am cheltuit sume însemnate pentru îmbunătățiri de mult simțite și strigătoare ale căilor ferate, ale navigației fluviale și maritime, ale armamentului de războiū.

Prin aceste escedente a sporit cursul efectelor Statului : renta $5\frac{0}{10}$ la 100,30, renta $4\frac{0}{10}$ la 82,75.

Prin aceste escedente, încrederea în puterea morală și materială a Regatului român a venit din nou, și ne-am pus iarăși pe muncă zdravănă și statornică de dezvoltare, de propășire, de întărire.

Nu am scontat nici un venit al Statului, și escedentele nu le-am cheltuit, de cît cînd ele erau stabilite definitiv prin votul Parlamentului.

Nu am adăogit alte impozite de cît zeceimea anunțată în programul nostru.

Nu am bătut la ușile nimului, nici în țeară, nici în străinătate, ca să cerșetorim bani.

Nu am vîndut nimic din averea Statului, ci am consolidat'o ca să fie păstrată.

Minele de petrol ale Statului nu le-am risipit, nici pentru a răfui cheltuelile dezordonate ale trecutului, nici pentru a umplea pungile unor speculatori nesăţioşi, nici pentru a azvirli ţeara în robia unei societăţi ca *Standard Oil*, societate nefastă în ţeara ei, necum în a noastră.

Minele de petrol ale Statului stău astăzi întregi în minile Statului, numai cu ştirbiturile aduse de guvernul conservator prin concesiunile acordate fără conştiinţă de dauna materială şi morală ce cauzaă.

Nu am atins minele de petrol, dar am întrebuiţat sume însemnate din escedente, pentru a crea exportul petrolului român, clădind la Constanţa portul de petrol, rezervoriile cele mari de petrol, şi instalaţia pentru încărcarea ieftină şi iute a corăbiilor. Ast-fel aū venit de la sine capitaluri streine în ţeară, s'aū fundat societăţi al carora capital de fundaţiune se suie astăzi la 100 milioane, şi s'a dat un avînt puternic dezvoltărei unei mari sorşiinţi de bogăţie a ţerei.

Aū venit cu încredere capitaluri germane şi franceze, capitaluri belgiane şi olandeze ; iar petrolul nostru a intrat pe pieţele de desfacere din Europa în luptă hotărîtoare cu petrolul american.

Singura societate, care s'a introdus fără a aduce capitaluri însemnate, căutînd a acapara numai terenuri pe rente anuale, singura societate care umblă pe căi acoperite şi piezişe, este societatea «*Standard Oil*», rivala petrolului românesc. E natural ca rivala noastră să caute să pună mina pe noi ; dar natural e ca şi noi să

ne ferim de dînsa, și să o combatem în țeara noastră, precum ea ne combate în țerile unde căutăm să introducem petrolul nostru; căci, un lucru e cert: pentru ca minele noastre de petrol să devie o bogăție reală, noi trebuie să vindem cu folos produsul lor, petrolul rafinat și derivatele lui, în țerile consumatoare de petrol, nu ca petrol american, ci ca petrol românesc.

Nu am vîndut flota noastră comercială, nici cea de pe Dunăre, nici cea de mare, ci am ameliorat-o, spre a fi, precum este, de ajutor comerțului nostru.

Am regulat compturile datoriei flotante, cari erau foarte încurcate, și am redus această datorie și creditele, cari nu se cheltauise, dar cari stau deschise, și nu se anulase.

Am adus claritate în finanțele Statului, în cît numai leneșii săi cei cu rea credință le-ar mai putea încurca.

Indată ce am lămurit situațiunea, nu am stat locului, ci am pășit înainte în regularea chestiunilor la ordinea zilei.

Cea d'întăia era cestiunea pensiilor. Cred că astăzi, cum reforma propusă de noi s'a aplicat, nu mai sunt pensionari nemulțumiți, căci au încetat fluctuațiunile pensiunilor în minus și călimea de astăzi a fiecărei pensii nu poate de cît să crească, iar nu să scadă.

S'a dat o dezvoltare însemnată și bine îndreptată învățămîntului profesional și real, și s'a ridicat nivelul instrucțiunei primare și secundare, care reprezintă fundamentul, pe care se ridică întreaga clădire a învățămîntului public.

S'au desființat accisele, dîndu-se un avînt

puternic desvoltărei mai ales a comunelor rurale, și suprimându-se un mijloc îngrijitor de corupțiune.

Am pășit la reforma administrațiunei publice, care nu putea să mai stea în lincezeala în care se afla.

Și toată această muncă am desăvârșit'o, nu numai în mijlocul greutăților legate de criza economică, financiară și de credit, ci luptând luptă grea în contra calomniilor celor mai odioase, interne și externe, răspîndite cu profusiune de cei cari năzuiau să pună mîna pe guvern și de cei cari se încumetau a deveni stăpînii țerei, cel puțin în cele materiale.

Ast-fel am ținut promisiunile date. Ast-fel am realizat programul așternut încă înainte de a intra la guvern ; și e cert că, dacă am fost vrednici să scoatem țeara din încurcătura cea mare în care se afla în 1901, vom fi vrednici să o conducem și pe calea netedă, pe care ea se află astăzi așezată.

Era un stcag vechiū românesc, uitat de veacuri. Pe el stă scris, pe o parte : *«vitejia dreaptă să biruiască»* ; — pe de alta : *«ajudecata dreaptă să biruiască»*. Vitejia dreaptă a biruit la Plevna ; judecata dreaptă a biruit de la 1901 încoace. Amîndouă aceste biruinți aparțin partidului național-liberal în pregătire și în executare.

Nu ne putem însă mulțumi cu dînsele, pentru că ele nu sunt încă întregi și pentru că rezultatele lor trebuie asigurate.

Renta 5⁰/₁₀ nu a ajuns încă la 104, și renta 4⁰/₁₀, la 94. Un an rău a asvîrlit în preajma noastră noi greutăți și programul nostru, care cuprindea și asigurarea viitorului, trebuie încă complectat.

Cine să îndeplinească programul? Nu cred că țeara să răspundă: cei cari, dacă rămîneaŭ la guvern, asvirleaŭ Regatul într'o prăpastie rușinoasă. Nu cred că țeara să răspundă: acei cari mocnesc și astăzi în erorile cari îi învăluie și cari nu spun ce vor, pentru că nu îndrăznesc să aștearnă planurile lor la lumina zilei!

Suntem datorî a persista în muncă energetică și credincioasă, și a rămînea strînși împrejurul steagului nostru, ca să sfirșim cu bine ce am început cu atît neoz, ca să întărim statornic fundamentele clădirei începute, ca să innălțăm — pe aceste fundamente — edificiul măreț al Regatului Romîniei, căruia dorim să'i asigurăm pe vecie prosperitatea și progresele.

Să ne aducem aminte de zicătoarea strămoșilor noștri: *Discordia maximae res dilabuntur, concordia maximae crescunt*: Sfada, zavistia și intrigele dărîmă cetățile cele mai mari și mai infloritoare; unirea și frăția rădică și innalță cetățile cele mai mici.

Dar mi se va zice: sunt divergințe în partidul național-liberal. Intreb: unde nu sunt divergințe între oameni? Și zic: numai acolo divergințele dintre oameni pot pune în pericol bunurile unui popor, unde cei buni și cei conștiincioși și bine pregătiți se dau la o parte, și fac loc celor răi sau celor ușurei. Pînă acum, nu sunt semne că partidul național-liberal are de gînd să intre pe asemenea cale. Din contră, divergințele totdeauna aŭ dispărut, cînd interesele Statului reclamaŭ munca energetică a tuturor.

Și nu puțină muncă e rezervată, după

ce vom fi îndeplinit și asigurat programul din 1901 !

În această a două perioadă, avem să ne consacram îmbunătățirii stărilor sociale, iar mai ales prosperării populațiunii rurale, care are acelaș drept ca și noi la un traiu asigurat.

Și cine dintre noi ar putea să sfătuească odihnă sau petrecanie după biruință ? Și ce răspundere ar lua asupra-le acei, cari ar da asemenea sfat ?

Așa dar, și de astă dată, cuvîntul nostru să fie ca totdeauna : la muncă ! la muncă credincioasă ! la muncă credincioasă și energică !

Beați în sănătatea cetățenilor Birlădeni, a cărora oraș și în trecut a fost o cetate a liberalismului și a naționalismului !

Beați ca ei să rămînă strîns uniți în munca comună și a țerei !

Și cu toții să dorim, ca urmașii legiunilor romane, cari au străbătut furtuni seculare și au izbutit a funda la finele secolului al nouă-spre-zecelea, Regatul României pe malurile mărețului fluviu al Dunărei, ca acești urmași să se întărească în virtuțile cetățenești, dintre cari cea mai mare este : să muncească neconținut și cu statornicie pentru a patriei mărire !

Să trăiască Birlădenii !

Să trăiască partidul național-liberal !

CUVÂNTARE

ROSTITĂ

IN SENAT IN ZIUA DE 13 DECEMBRE 1904

Domnilor senatori,

D. Lahovari a bine-voit a răfui situațiunea partidului conservator și a partidului național-liberal.

Partea privitoare la cestiunile speciale a săcetelor, a porumbului și a finului o va dezvolta colegul meu de la finanțe. Eă voiă elucida cheștiunea istorică, cu toate că am mai vorbit de dinsa adese, chiar aci in senat.

A arătat d. Lahovari cit noroc a dat peste noi, național-liberalii, de am avut excedente, și cit de mare a fost lipsa de noroc a conservatorilor de aă avut deficite.

Adevăr este, că cine capătă bine-cuvintare cerească, trebuie să dea mare mulțumită lui Dumnezeu din cer; iar cel care este lovit de o nenorocire, trebuie și el să se uite in sus spre cer, ca să se roage să iasă cu capul teafăr din nenorocirea in care a căzut, mai ales cind el este vinovat de acea nenorocire.

Eă sunt optimist prin natura și educația mea. Optimismul stă in aceea, că te căznești să fii drept. Cind ești pesimist, aluneci adesea pe o cale, care duce la nedreptăți in contra aproapelui. Optimismul are și o altă parte, care te îndreaptă spre împlinirea datoriilor tale, saă le poți

îndeplini astăzi sau le poți îndeplini mâine, însă neperzîndu-le nici odată din vedere.

Aceasta este adevărat pentru toate situațiunile, mai ales însă pentru acele care privesc pe Stat, adică organizarea unui întreg popor.

Luai în mină cărticica mică care se împarte nouă din lună în lună și care se intitulează «Situațiunea lunară a tezaurului public», și deschideți pe cea din urmă din 30 Septembrie 1904, la primele ei pagine, și veți găsi acolo o tabelă care poartă titlul «Rezultatele execuțiunii bugetelor Statului pe exercițiile 1888/89 la «1902/93».

Acolo sînt enunțate pentru șase-sprezece ani bugetar: — Incasările — Plățile — Excedentele — și Deficitele.

Voi rezuma datele ce ne prezintă această tabelă :

Conservatorii au avut în timp de 6 ani de-a rîndul, șase excedente, însumînd 45.585.931 lei și 58 bani, și anume — în 1888/1889 de 628.751,64 lei; în 1889-1890 de 1.078.283 lei; în 1890/1891 de 8.236.926,46 lei; în 1891/1892 de 11.742.201,78 lei; în 1892/93 de 3.563.592,36 lei; și în 1893/1894 de 20.336.176,34 lei, acest din urmă cel mai mare excedent pe care Statul român l'a avut în periodul de 32 de ani, de la 1862 pînă la finele anului 1894.

Cu anul 1894/1895 s'au ivit în doi ani de-a rîndul deficite foarte însemnate, cari la un loc dau cifra de 27.020.748 lei 46 bani, și anume : anul 1894/1895 s'a soldat cu un deficit de 10.365.499 lei 48 bani; peste jumătatea excedentului de 20.336.176 lei 34 bani a anului 1893/1894; și anul

1895/1896 s'a soldat cu un deficit de 16.655.248,98 lei, peste două treimi a aceluși excedent.

Insumind rezultatele conducerii de către conservatori a bugetelor Statului pe timpul de opt ani—de la 1888/1889 la 1895/1896, — constatăm că soldul este un deficit de 10.540.989,10 lei, mai mare decî de cît jumătatea escedentului pe care îl avusese la 1893/1894.

Iată acea constatare :

Cele șase escedente, cari se urmează unul după altul, însumează, precum am văzut : 45.585.931 lei 58 bani.

Din acest escedent s'au cheltuit, în diferite credite extraordinare 29.106.172 lei 58 bani, și anume 707.492,87 lei în 1892, 13.591.462,50 în 1894 și 14.107.216,85 lei în 1895.

Trăgînd suma totală a acestor 29.106.172,58 lei credite estraordinare și a celor două deficite de 27.020.748,46 lei, ajungem la suma de 56.126.920,68 lei. Scăzînd din această sumă suma menționată a escedentelor, constatăm deficitul final de la 30 Septembrie 1898 de 10.540.989,10 lei, precum am arătat mai sus.

Această situațiune încurcată, și grav încurcată, a tras după sine retragerea partidului conservator de la guvern.

Au venit la guvern național-liberalii. Acest guvern a durat trei ani și jumătate. El a avut două escedente și un deficit. Primul escedent, 1896/1897, a fost de 3.217.991,26 lei, al doilea 1898/1899 a fost de 11.566.161,87 lei, la un loc 14.784.153,13 lei, aproape două treimi a escedentului conservator din 1893/1894. Din suma aceasta trebuie scăzut deficitul din 1897/1898

de 6.496.756,72 lei, a anului cu ploile cele năprasnice cari făcuse de Dunărea devenise la Fetești-Cernavoda o mare, de la un mal al ei pînă la celalalt, precum nu se mai văzuse nici odată. Scăzînd deficitul din cele două escedente, rămîne un escedent de 8.287.396,41 lei, care întrece escedentul al treilea din cei opt ani de escedente și anume escedentul din 1890/1891. Punînd acest escedent sub deficitul din 30 Septembrie 1898 de 10.540.989,10 lei, constatăm că totuși mai rămîne un deficit final de 2.253.592,69 lei.

Cînd cetele de conservatori aū dat asalt la putere in strada Enei, eū credeam că daū asalt pentru a stînge și această rămășiță de deficit, care zăcea asupra lor. M'am înșelat amar!

Guvernul străzei Enei a mers inna-inte pe calea deficitelor. Deficitul anului 1899/1900 a fost de 35.404.909,52 lei, și deficitul anului 1900/1901 de 27.244.017,10 lei. Deficitul acestor doi ani a fost dar de 62.648.926 lei 62. Adunându-se la acest deficit cel rămas in 30 Septembrie 1898, ajungem la cifra de 64 902.519,31, la care adăogîndu-i diferite credite esttraordina-re, s'a format deficitul final de 74.084.523 lei 91 bani, lăsat de conservatori in urma a zece ani de guvernare. După opiniunea d-lui Ion Lahovari, acest dificit de 74.084.523,91 lei se prezintă victorios, in fața escedentului de 82.213.630,31 lei, adunat de național-liberali in timpul a trei ani 1901—1902, 1902—1903 și 1903—1904. Aceasta este tocmai eroara cea mare, care duce la — *errare humanum*, *perseverare diabolicum*—să faci o greșală e lu-

cru omenesc, dar să te ții neconținut de
dînsa e lucru diavolesc.

Fiind orele 5 p. m. se consultă Senatul asupra prelungirii ședinței și se încuviințează.

D. D. Sturdza, *Președintele Consiliului de Miniștri*. Ca să-și ușureze greutatea răspunderii, domnul Ion Lahovari pune deficitul anului 1899—1900 pe socoteala național-liberalilor, și mai că le-ar veni la socoteală să se descarce în acelaș mod și de deficitul budgetului sălbatic din 1900—1901.

De ce să aparție deficitul 1899—1900 național-liberalilor? Pentru că, zice d. Ion Lahovari, budgetul 1899—1900 a fost alcătuit, votat și promulgat de național-liberali. Dar uită Domnia-sa, că conservatorii l'au executat.

Se mai uită, că de abia intrase acel budget în executarea lui la 1 Aprilie și aș ajuns conservatorii la guvern în 11 Aprilie 1899, că aș modificat acel budget în Mai, adică după o lună, nu în mai puțin, ci în mai mult. Budgetul 1899—1900 a fost promulgat sub guvernul național-liberal cu 227.517.881,56 lei cheltueli. După d. Lahovari, seceta cea mare care a început a bîntui atunci țeara și care a necesitat măsurile de cumpărare de fîn, de mei și altele, s'a ivit îndată în primăvară. Am însemnat data citată de domnia-sa: mijlocul lui Mai. În a doua lună a anului budgetar guvernul conservator luase măsuri energice în contra calamității care cuprinsese țeara. Așa spune domnul Lahovari și așa este. Dacă situațiunea era așa, întreb: de ce nu aș luat în acelaș timp și precauțiuni budge-

tare dinaintea secetei, care speriasse țeara și guvernul? Dacă scădea budgetul cu 9 milioane, ajungeam la cele 218¹/₂ milioane de cheltuieli ale acestor din urmă trei ani. Guvernul conservator a luat însă calea opusă. În 1899 a fost recoltă rea, însă tot s'a putut exporta ceva. În 1904 nu s'a exportat nimic și suntem siliți să importăm mult. Iată marea deosebire în defavoarea anului 1904.

În lunile Mai și Iunie 1899, când seceta bîntuia țeara și adusesse pe toți în așa mare îngrijire, în cit miniștrii conservatori, după cum spune domnul Ion Lahovari, de grijă nu puteau dormi, budgetul național-liberal promulgat cu cheltueli de 227.517.881,56 lei a fost urcat la 233.602.202,20 lei, adică cu 6.084.320,64 lei, iar cheltuelile plătite au fost la finele exercițiului de 229.362.777,30 lei adică cu 1.844.895,74 lei mai mari de cit budgetul național-liberal de 227.517.881,20 lei.

Iată măsura prevăzătoare a domnului Ion Lahovari; sporirea, iar nu scăderea cheltueleur.

În comparația ce face domnul Ion Lahovari între situațiunea de atunci și situațiunea de astăzi, domnia-sa uită că în anul 1904 nu avem numai o recoltă rea, ci întreaga recoltă de porumb a fost atît de inferioară, în cit suntem nevoiți să importăm porumb din alte țeri, și aceasta în cantități destul de considerabile. Recolta de porumb din 1904 nu a produs nici cantitatea necesară traiului populațiunei noastre, necum să fie porumb de export.

Noi avem o populațiune rurală de 5 milioane de suflete; această populațiune are

nevoie de o cantitate certă de porumb. Recolta 1904 nu a dat cantitatea anuală necesară. Iată calamitatea di'naintea căreia stăm astăzi, și care ne-a silit pentru înliia oară să importăm porumb din America.

Să facem o mică socoteală. Populațiunea rurală e de 5.000.000 suflete. Eū cred că această cifră e un minimum. Dacă trebuie unui singur om la 360 kilograme porumb pe an, pentru 5 milioane de suflete nutrimentul necesar în porumb va fi de 1.800.000.000 kilograme, sau de 180.000 vagoane. Să bine-voiască domnul Lahovari să admită cu mine că cantitatea de 5 milioane hectolitri adică de 385.000.000 kgr. sau de 38.500 vagoane porumb din recolta anului anterior, vindută în anul acesta pînă la mijlocul lui Iulie cînd s'a oprit exportul, nu reprezintă un export înflorător.

Aceste însă se vor dezvolta de colegul meu de la finanțe, și prin urmare nu mă întind mai departe.

Din cele ce am arătat mai înainte rezultă în mod evident că deficitul anului 1899, de 35.404.909,52 lei, este un deficit care cade cu mare greutate și absolut în sarcina conservatorilor.

În fața dezastrului agricol ce cuprinsese țeara, conservatorii erau datorî să scadă bugetul național-liberal de 227 $\frac{1}{2}$ milioane, iar nu să'l salte la o cheltuială efectivă de 229 $\frac{1}{3}$ milioane lei.

Vedeți, aceasta este greșeala constantă a conservatorilor, că nu vor să recunoască greșelile făcute. Rău este ca cine-va să se încapățineze în greșeli.

Dar vine, d-lor, pe urmă alt-ceva mai

grav. S'a executat budgetul din 1899—1900 fără a'l scădea la cheltueli, și din contra sporindu'l. Este însă cert că anul acela greu a apăsât și pe anul următor 1900—1901 și mai este cert că atunci când s'a alcătuit budgetul anului 1900—1901, se putea judeca în mod cert greutatea cu care apăsa asupra finanțelor deficitul anului 1899-1900— $\frac{1}{7}$ a cheltuelelor aceluși an. Atunci cel puțin atita trebuia să se facă, să se reducă cheltuelile anului 1900—1901. Aceasta o dicta bunul simț și logica. Firește! Seceta mare și înflorătoare nu provenea din vina noastră. Trebuia să suferim ce era neînălăturabil. Creditul nostru atit de bine stabilit se stinsese de tot. Valoarea efectelor de Stat să redusese cu a cincea parte. Așa stind lucrurile, cum ați prezentat conservatorii budgetul anului 1900—1901? L'ați adus Capu-Chihaiua Domniilor lor dinaintea Adunării Deputaților cu un spor de cheltueli de $9\frac{1}{4}$ milioane, lăudându-se că acel budget va da și un excedent de 7 milioane, pe când s'a soldat cu un deficit de 27 milioane.

Noi am prezentat budgetele de la 1901—1902 încoace cu cheltueli de $218\frac{1}{2}$ milioane; iar conservatorii ați prezentat budgetul 1900/1901 cu cheltueli de 236 milioane 790.234,36 lei; s'ați sporit în cursul anului la 241.114.984,52 lei, și plățile efective al aceluși budget ați fost de 236 milioane 793.354,12 lei.

Domnilor conservatori! Atit de impe- trită vă este inima, că v'ați încapăținat să cheltuiți mai mult de cit proiectul vostru de budget. Nu ați putut iconomisi nici mica sumă de 3.119,76 lei, diferența între creditele acordate de 236.790.234,36 lei și

plățile efectuate de 236.793.354,12 lei. Erați ca tot-deauna împetriți la inimă, și prin urmare nu aveți nici o simțire pentru situațiunea în care țeara se afla!

Și aceasta se numește oare prevedere, înțelepciune, gospodărie?!

Și dacă aceste lucruri simple nu le-ați putut pricepe, ce mai puteți pricepe?

Dar de unde vine această greșeală? Să vă spun! Vă simțiți ca boeri mari și poruncitori! Inșă nu ați putut nici odată înțelege, că și cel ce se socotește mare și cu drept de a porunci, trebuie și el nu numai să muncească ca și cel mic, dar tocmai fiind că se simte saū că este mai mare, și fiind-că poruncește, trebuie să muncească mai mult. Cu cit te sui pe treapta socială, cu atita trebuie să muncești mai mult: aceasta este legea. Legea conservatorilor este inșă lenevia, mama tutului răutăților. Pentru conservatori—a munci este egal cu a intriga; iar politica consistă în a se sfădi și a trage pe semenii lor pe sfoară. De aceea în anii buni s'aū desfătat, și cînd aū venit anii rei aū ingenunchiat.

Realitatea și adevărul iată cum este. Sta la 1 Aprilie 1899 din'nintea unui budget votat de 227.517.881,56 lei, seceta cea mare îngrozea țeara, guvernul conservator a sporit budgetul la 233.602.202,20 lei, și aū cheltuit 229.352.777,30 lei. Sta în 1900 din'naintea unui deficit de 35.404.909,52 lei, și aū venit cu un budget de lei 236.790.234,36, pe care l'aū urcat în cursul anului la 241.114.984,59 lei, și aū cheltuit 236.793.354,12 lei. Ast-fel, în 1901, cînd național-liberalii aū venit la cirna Statului, s'aū aflat di'nainte a două deficite con-

servatoare, unul de 35.404.909,52 lei și altul de 27.244.017,10 lei, la un loc însumând 62.648.936,62 lei. Opritu-său cel puțin atunci conservatorii deficitelor, cum ar trebui să se numească? Nu! Aă prezentat proiectul de buget 1901/1002 în cheltueli de 233.273.160 lei. Scăzuse bugetul selbatic 1900/1901 numai cu 7.841.824,59.

Noi guvernul național-liberal, l-am redus cu 22.614.984,59 lei. Sporind cheltuelile, conservatorii măreaă dezordinea financiară; scăzând cheltuelile, noi național-liberalii am ajuns a pune ordine în finanțe, și pe lângă fiuanțe am readus ordinea și în administrațiunea țerii.

Domnilor Senatori! Nici odată conservatorii n'au fost în stare să facă economii în cheltuelile Statului. În casa lor sunt sgirciți; cu banii Statului sunt risipitori.

Să vă arăt, domnilor senatori, date pipăite, din care reiese modul de a administra al conservatorilor și modul de a administra al național-liberalilor.

Iată cum sta bugetul Războiului în cei doi ani conservatori, și cum stă acel buget în cei trei ani național-liberali:

Anii	Credit. acordate definitiv	Plățile electuale	Diferențele
Anii conservatori			
1899 900	45.755.250,—	45.107.822,65	647.427,35
1900 901	45.607.984,—	44.824.002,76	783.981,24
Mijlocia	45.681.617,—	44.965.912,70	715.704,99
Anii național-liberali			
1901 902	38.539.000,—	36.970.634,13	1.568.365,87
1902 903	37.467.526,81	37.274.252,23	193.274,58
1903 904	38.660.453,40	38.502.289,06	158.164,34
Mijlocia.	38.222.326,73	37.582.391,81	639.934,92

Care este rezultatul între amîndouă administrațiile ? Deosebiriile mijloaciilor sunt următoarele :

Creditele acordate bugetului ministrului de Război al guvernului național-liberal în timpuri norocoase, cum a zis d. Ion Lahovari, aŭ fost cu 7.459.290,27 lei mai mici de cit creditele cerute de guvernul conservator în timpul marelui calamității a secetei, care a bîntuit țeara de la o margine pînă la alta.

Noi din sumele acordate nu am cheltuit în mijlocie anuală 639.934,92 lei, cu 75.770,07 lei mai mult de cit sumele ne-cheltuite de conservatori de 715.704,99 lei.

Eŭ cred, că cel mai bun lucru ce conservatorii pot face, cînd vor mai veni la cirna Statului, e să nu se mai prezinte țerei cu bugete sălbatice și cu cheltueli risipitoare.

Iată ceea-ce țeara e în drept să ceară de la conservatori. Aŭ făcut păcate, pe cari țeara le-a plătit foarte scump. Iertate să fie acele păcate, dacă nu le vor mai face din nou. Ca să nu le mai facă, trebuie însă să nu se încăpățîneze în a risipi banii publici.

Acestea am avut de zis, ca să nu las neatînsse vorbele d-lui Lahovari.

În ceea-ce privește cestiunea specială a ajutorului dat celor lipsiți de hrană, colegul meu de la finance va raspunde. (*Aplauze*).

CUVÎNTARE

ROSTITĂ

IN SENAT CU OCAZIUNEA RĂSPUNSULUI LA MESAGIŪ
LA 26 MARTIE 1901

D-le Președinte și d-lor senatori,

Credeam că, mai ales din partea partidului conservator, se va evita a se introduce în discuțiunea Adresei, care privește numai Tronul, luptele noastre interne, fie de la partidele cele mari istorice unul în contra altuia, fie luptele intestinale ale acestor partide politice. Loc pentru asemenea discuțiuni nu mi se pare a fi atunci cînd e vorba de Adresa Senatului către M. S. Regele.

Mai ales în situațiunea de astăzi aceasta se pare mai puțin nemerit de cît în orî-ce alt moment.

Nimeni nu poate contesta că situațiunea în care se află țeara e din cele mai grele și în asemenea momente ochii noștrii, naturalmente, sunt îndreptați către Suveranul țerei, către Suveranul cel înțelept care nu este—să'mi dați voe s'o zic, pentru că unii uită aceasta — care nu e o ființă neînsuflețită, ci o ființă care a dovedit că are suflet înalt și inimă caldă pentru țeara aceasta.

Chiar dacă în conținutul Adresei ar fi unele cuvîntări, cari sunt spuse în favoarea partidului național-liberal, care are astăzi majoritate în Parlament, sau a guvernului ce stă pe aceste bănci, încă cred că împrejurările actuale nu sunt de natură ca tocmai un membru autorizat și foarte răspunzător de situațiunea în care ne a-

flăm, să aducă în discuțiune certurile din sinul partidului conservator. Orî-carî ar fi divergențele cari separă partidele și grupurile, credeam că d. general Manu, ca și d-nii Teodor Rosetti și Missir, se vor uni cu majoritatea pentru a depune omagiile noastre de respect și de recunoștință Majestății Sale Regelui în mod limpede, în mod sincer, din toată inima.

D. General G. Manu : Le-am adus.

D. Președinte al Consiliului și Ministru al Afacerilor străine, Din. A. Sturdza : D. general Manu să bine-voiască să aibă puțină răbdare. Sintem amîndoi bătrîni și trebuie să fim liniștiți, mai cu seamă în împrejurările de față, cînd serioșitatea bătrînilor trebuie să serve de exemplu tinerilor.

Mi-a părut rău cînd am auzit pe d. general Manu, bărbat hîrșit în trebile publice și care pînă mai alaltăieri a avut răspunderea situațiunei, ca sfetnic al M. S. Regelui, mi-a părut rău să-l aud declarînd că îi trebuie trei zile de studiū ca să poată vorbi asupra Mesagiului regal de deschiderea Corpurilor Legiuitoare și a situațiunei actuale, ca și cum raspunsul ce Senatul are a da ar putea conține altceva de cit simțimintele acelea care le datorim cu toții și în totd'auna M. S. Regelui, și mai cu seamă în urma noiei dovezi ce a dat țarei, cum cugetă și cum făptuește în ale Domnicî.

S'a agățat d. General Manu de cuvintele pe cari le-am rostit erî în Cameră și cari priveau pe Majestatea Sa. A zis d. General Manu, că lăudînd pe Majestatea Sa și aducîndu-I prinosul meū de mare

și profund respect, am identificat pe M. S. Regele cu partidul național-liberal.

Această aserțiune are numai un singur merit, aceea de a ne uimi pe toți prin originalitatea ei.

D. general Manu consideră ca un ce nepotrivit, cind, fie în guvern, fie în afară de guvern, fie ca membri ai Parlamentului, fie ca particulari, profităm de ocaziuni solemne pentru a aduce în fața țării tributul recunoștinței noastre către Suveranul care de zecimi de ani veghiază și lucrează pentru fericirea patriei.

Cum ? Asemenea lucru poate fi un ce neparlamentar, neconstituțional, neconservator ?

Eū cred din contra ; eū cred că chiar dacă nu ași fi fost atât de devotat M. S. Regelui și Dinastiei, și ași fi venit pentru prima oară cu o declarațiune de dinasticism, tocmai onoratul General Manu ar fi trebuit să aplaude și să mă încurajeze întru aceasta.

Dar dacă d. General Manu va citi din nou cuvîntarea mea, se va convinge că nu va găsi în ea un singur cuvînt, prin care m'ași fi încercat, măcar de departe, să identific eū pe Regele cu luptele dintre partide. Dacă ar bine-voi însă să urmărească activitatea mea politică, se va convinge că m'am silit și mă silesc, ca ideile, cugetările și faptele mele să le îndreptez astfel, ca să devin un sfetnic real, un ajutor sincer al intențiunilor și voințelor Regelui; căci, studiind necontentit istoria țării, trebuia să fiū orb ca să nu văd, și nepriceput ca să nu înțeleg, că Regele Carol, pe care ni L'a dat Dumnezeu ca să fie conducător, nu S'a desmințit un singur moment, din

prima zi a Domniei Sale, în privirea simțimintelor și faptelor Sale, și că de aceea Domnia Lui e plină de fapte cari au înălțat patria noastră.

Cînd d-voastră vă numiți partid conservator, vă întreb : ce vreți să conservați ? Oare vreți să readuceți timpurile nefaste ale unui trecut odios, condamnat de Europa, condamnat de țeara întreagă, atunci cînd, chemat de Europa, țăranul clăcaș a unit glasul său cu al celor-alte trepte ale poporului ?

Dar cum, d-lor, să nu ne identificăm noi cu toții, și d'impreună cu d. General Manu, cu toții la un loc, cu M. S. Regele, cînd sub propria Sa semnătură, fără contrasemnarea Miniștrilor, prin urmare, din propria Sa impulsione, face cunoscut țerei ca toate reducerile, ce se vor aplica în viitor celor cari slujesc Statului, să se aplice și listei civile ? Contestați că Regele este slujbaș al Statului, cînd singur își dă acest titlu, întocmai cum a făcut și Frederic-Cel-Mare, care a fost primul regent, care s'a numit pe sineși primul slujbaș al Statului ? Găsiți că această declarațiune spontanee este un ce greșit, și ca noi cu toții să nu ne bucurăm că Regele se identifică cu cel mai mic slujbaș al Statului ?

Să îmi dați voe să vă spun că bine și necesar este să fie un partid conservator, dar să fie nu numai cu numele conservator, ci de fapt conservator. Să aibă partidul conservator inimă și suflet pentru situațiunii grele ale țării, și să admire ceea ce este de admirat și să fie recunoscător pentru tot ce este bun și priincios pentru țeară. V'ați oprit d'innaintea unei frase a

Adresei, care zice că : „pătrunși de aceste sentimente...“ De care sentimente era vorba ? Adresa o zice : de sentimentele acestor sacrificii, despre cari tocmai vorbea Regele cu o zi înainte de a se fi fost deschis Parlamentul și de a se fi citit Mesagiul regal, cind a hotărît ca o emanațiune personală a sentimentelor Sale, s'o spună El singur și în mod neîndoios. Cum ? Cind noi, fie unii, fie alții, ne lăudăm pe noi, și ca partide și ca persoane, să nu proferăm un singur cuvînt de iubire și de recunoștință pentru Rege ? Și cind anunțăm un asemenea cuvînt de laudă, să vie Generalul Manu cu tot felul de cotituri ca să caute nod în papură, cum zice Românul ? Oare faptă de conservator este aceasta ? Noi dorim să fie un partid conservator, dar un adevărat partid conservator, nu un partid cum zicea poetul nostru Alexandri, un partid conservator în cap cu Ciubăr-Vodă.

Critică Generalul Manu cuvîntul „frămîntări“, care se află în Adresă.

Apoi, d-lor, n'aũ fost frămîntări între conservatori, frămîntările cele mai recente ? Dar dovadă despre aceste frămîntări nu ne-a dat-o chiar Generalul Manu în cuvîntarea sa de astăzi ? Nu stau dovadă și protestările cari, cu drept cuvînt, s'aũ adus de către d-nii Missir și Teodor Rosetti în contra excomunicărei rostite astăzi în plin Parlament în contra acelei părți a partidului conservator, care, după opiniunea țării și a orî cărui om cu mintea sănătoasă, represintă partea solidă a aceluî partid. Această excomunicare, de altfel, astăzi a fost numai repetată. Ea a fost executată în Parlamentul conservator de omul cel mai

puțin autorizat întru aceasta, și prin poziția lui, și prin faptele, și prin ignoranța sa, de acela care a prezentat un buget fantastic, cu prevederea unui excedent de 7 milioane, dar care se soldează cu un deficit de 25 milioane, adică cu 32 milioane de deosebiri între prevedere și realitate. Cine să mai ia în serios o asemenea așchiitură de partid? De aceea, și enormitățile ce el produce, precum cuvântarea de astăzi a Generalului Manu!

Dreptate avea d. Rosetti să zică cuvintele de adineaori și e bine că le a zis, căci nu trebuie ca ignoranții și amestecătorii de cazane să fie lăsați să desorganizeze țeara. Când e vorba de partid și de șef, cerem șef real, care să aibă și răspunderea vorbelor și răspunderea faptelor.

Cum am venit noi la guvern? Voiam să evit de a vorbi despre aceasta; dar, provocat, nu pot să tac, căci cuvintele d-lui General Manu au o importanță mare, pentru că d-sa e o personalitate.

Când partidul conservator prin voci autorizate, între cari aci în Senat prin însuși președintele său, d. Cantacuzino, a declarat ca principiu parlamentar obstructionismul, noi național-liberalii, și chiar liberalii cei mai înaintați, ne-am speriat de o asemenea declarațiune conservatoare, căci consideram și considerăm obstructionismul ca un act ilegal și anarchic. Când am văzut pe cei bătrini din partidul conservator, și Generalul Manu era între dinșii, că vor să intre pe calea ilegalității și a anarchiei, ne-am întrebat cu toții: spre ce prăpastie vor să arunce conservatorii țeara?

Dar o întrebare avem dreptul a face. E

adevărată denumirea de conservatori, sau e numai o inscripțiune falacioasă ?

Cînd partidul conservator, în loc să vină la guvern după mersul regulat al legilor și al obiceiurilor sănătoase, a venit la guvern prin turburări de stradă, nouă național-liberalilor ne era indicat să ne retragem de la guvern, de și aveam în Parlament o mare majoritate, și constituționalicește vorbind, adică de fapt, nu era loc a ne retrage. Nu aveam nevoie a ne retrage; dar cînd am văzut că partidul conservator ese pe uliță, atacă armata și publică proclamațiuni sedicioase către armată, atunci am zis : Știm noi ce aū de gînd acești conservatori sui generis. Mai bine să ne dăm la o parte ca să le tăiem apa pentru cele rele. Ast-fel d. General Manu cu ai săi a intrat la guvern. Alt-fel a venit d. Carp la guvern, și 'și are semnificarea sa, că a venit d. Carp...

D. General G. Manu : Întrunirea a fost presidată de d. Rosetti.

D. Președinte al Consiliului și Ministru al Afacerilor străine, Dim. A. Sturdza : Aveți bună-voință și răbdare; nu eū am deschis cestiunea.

Trebue să regulez în fața d-voastre pozițiunea guvernului actual.

Vedeți, noi am zis atunci să facem loc conservatorilor, și a venit la guvern o așchietură a conservatorilor; nu toți, pentru că nu s'aū putut înțelege conservatorii. Ministerul Cantacuzino-Ionescu a condus afacerile țarei pînă a ajuns la un punct în care el singur, d'impreună cu țeara, a constatat insuficiența sa. Mai ales cînd, din cauza acestei insuficiențe, situațiunea s'a îngreuiat, guvernul a trecut asupra d-lui

Carp în mod foarte regulat și după Constituțiune și după logică. De ce ? E ușor de deslegat. Ori erau capabili Cantacuzino-Manu-Ionescu să conducă trebile țării, ori nu. De erau capabili, trebuiau să rămână la locul lor și să meargă înainte, mai ales că aveau majoritatea Parlamentului. Dar nu au fost capabili și, chemînd pe d. Carp la guvern, au recunoscut superioritatea grupului represintat prin d. Carp.

Dar cînd a venit d. Carp cu proiectele sale, de unde a început din nou obstrucționismul, de nu iarăși din partea așchieturii conservatoare Cantacuzino-Manu-Ionescu, făcînd d-lui Carp mersul guvernului său imposibil.

Ori-ce voia d. Carp să facă, nu putea să facă, căci țara trebuia să piară, numai să ajungă în capul guvernului iarăși trinitatea Cantacuzino-Manu-Ionescu, care făcuse budgetul cel mincinos de 245 milioane.

Iată, deci, cum stau lucrurile. Și dacă așa stau, trebuia să se facă după placul celor cărora puțin le pasă de present și de viitor ? Negreșit că nu. D. Carp și-a dat demisia, pentru că nu putea să meargă mai departe din cauza obstrucționismului Cantacuzino-Manu-Ionescu. A declarat-o acest bărbat de Stat, cu expresiunea cea mai dureroasă ce poate să vină pe buzele unui bărbat de Stat. Două săptămîni a ținut criza și trinitatea a alergat la d. Carp și a îngenunchiat d'inaintea d-lui Carp să rămână la guvern ; dar îngenunchierea nu a fost sinceră, căci imediat au început tertipurile ișlicurilor pînă ce d. Carp a trebuit să se retragă. D'inaintea situațiunei în care țara era, căci mai erau 6 săptămîni pînă la 1 Aprilie, fără ca țara să aibă budge-

tele, Majestatea Sa ne-a chemat pe noi național-liberalii. Ce vrea oare d. General Manu, ca atunci, noi, de dragul ișlicurilor, să refuzăm puterea? Aceasta nu se putea și, prin urmare, venirea guvernului național-liberal este naturală, logică și legală.

Venit-am fără program hotărâtor? Veniam cu un program fantastic? Cu luni de zile înainte partidul național-liberal și-a spus cuvântul. Toată țara știe aceasta. Oare numai d. General Manu nu știe aceasta? Dacă e așa, îmi pare rău, căci atunci cu ochi nu vede și cu urechi nu aude.

Am expus programul nostru foarte simplu: economii, economii și iarăși economii, în Cameră, în Noembrie trecut, și în Senat, în Decembre. De atunci am fixat aceste economii la minimum 20 milioane. De atunci am declarat că noi, naționali-liberalii, ca partid în opozițiune, vom ajuta guvernul conservator să facă 20 milioane economii în bugetul Statului. Aceasta era de datoria noastră, pentru că opozițiile trebuie să lucreze la consolidarea, la îmbunătățirea, la vindecarea Statului, iar nu la dărmarea lui.

Nu e ași face datoria, să punem animositățile noastre personale mai pre sus de interesele Statului. Să nu uităm nici odată că interesele Statului sunt permanente. Astăzi, cind țara este în dificultăți mari, pe cari fostul ministru de finance, d. General Manu, trebuie să le cunoască tot așa de bine ca și mine, d. Generat Manu trebuia să fie mai blajin și cu noi și cu d-sa. Trebuia să-și îndrepteze ochii în sus, acolo unde stă Regele Carol Cel Înțelept, și să 'l aducă Lui prinosul recunoștinței noastre, uitind certele

cu grupul care s'a despărțit de d-sa. său mai bine de care d-sa s'a despărțit. Aceasta era indicat ca un ce natural, căci partea cea mai bună, cea mai sănătoasă a partidului conservator, nu trebuie nesocotită și asvirlită de o parte. De ce? Pentru că oamenii cu intenții bune, dar fără putere de muncă, fără de pricepere a situațiunei și a nevoilor Statului, fără conștiință clară a răspunderii celei mari a unui bărbat, nu sunt suficienți, pentru că le lipsește sprijinul moral, care dă autoritate și produce încredere.

Cînd am auzit și cuvîntul de «consecință» din partea d-lui General Manu, și cuvîntul de «inconsecință» din partea onor. d-lui P. Missir, m'am mirat foarte mult. Cînd s'a zis că grupul bătrîn este inconștient — zic grupul bătrîn, căci în adevăr nu știu cum să-l numesc, cu toate că mă ocup de ani de zile cu istoria țerei — cînd s'a zis că grupul bătrîn este inconștient, nu s'a zis un cuvînt nemerit. Grupul bătrîn nu este inconștient, ci foarte conștient. Dacă vă veți da osteneală să citiți actele istoriei noastre moderne, veți vedea cit de conștient și de consecvent este acest grup în acțiunile lui. El nu și-a schimbat cu o linie atitudinea sa. El ține, înainte de toate, la trecut; trecutul, acel trecut, peste care a trecut întreg poporul românesc, înlăturîndu-l, acel trecut este idealul său. Se uită la acel trecut ca femeia lui Lot, cînd a eșit din Sodoma. Lot, om cu frica lui Dumnezeu, eșia din Sodoma cu familia lui, după porunca lui Dumnezeu, ca să nu piară în perzania cetăței. I se zisese însă, ca să iasă din cetate și să nu se uite în-

napoi, adică să nu păstreze în inimă re-grete pentru cetatea condamnată și perdată. Femecea lui Lot nu s'a putut stăpini; s'a uitat îndărăt, și s'a prefăcut îndată într'o stîncă de sare. Apoi să ajungă partidul conservator în situațiunea femeii lui Lot? Românul zice: infundat în zile rele. Aceasta nu e de dorit. Aceasta ar fi deplorabil. Țeara are trebuință de două partide, cari să ajute Majestății Sale Regelui a conduce în bine destinele și nevoile ei.

Politica noastră, a liberalilor, este foarte simplă: noi zicem că trebuie făcute economii, pentru că am cheltuit prea mult; și chiar dacă nu am fi cheltuit prea mult, tot trebuie să facem economii, căci nu e prudent a cheltui în zadar averea unei națiuni.

De ce, însă, nu ați făcut d-voastră, conservatorii, aceste economii? Nu intru întru a explica cauzele; și, la urma urmelor, este un ce care nici nu ne poate interesa de cit în mod secundar pentru moment.

De ce noi astăzi, d-lor senatori, a treia zi dupe deschiderea Corpurilor Legiuitoare, discutăm Adresa, și pentru ce Camera suroră a și presintal Adresa ei, chiar astăzi, Majestății Sale?

Pentru că, d-lor, cu toții avem simțimintul unei răspunderi mari în fața împrejurarilor grele în mijlocul cărora ne aflam!

Nu este timp astăzi să se tipărească proiectul de răspuns și să mai așteptăm trei zile pentru a începe desbaterea Adresei, cînd fie-care moment, fie-care minut e scump pentru țeară și se plătește scump de țeară. Trebuie cit mai curînd posibil să eșim din întuneric la lumină, trebuie cit

mai curînd să se clarifice situațiunea, și începutul clarificării ei sint: economii, economii și iarăși economii.

Pentru ca țeara să ajungă la acest rezultat, neapărat că vor suferi mulți. Dar oare nu suferă și astăzi mulți—țeara întreagă—de situațiunea în care ne aflăm? Oare negustorul, care nu e împieगत; oare țărănul, care nu e împieगत; oare proprietarul mic și mare, care nu e împieगत, nu sufăr și ei? Și cînd guvernul țerei va ajunge să nu mai poată plăti nici anuitățile datoriei publice, nici retribuțiunile împieगतilor Statului, oare atunci calamitatea nu va fi mai mare?

Cînd Statul va fi adus la neputință de a exista, oare atunci ce vor deveni împieगतii?! Nu este mai bine să sufere și împieगतii Statului un moment dificultățile prin cari trecem, de cît să ne desființăm noi înșine, și pe noi și viitorul urmașilor noștri? Eū cred că este mai bine să suferim momentan și mă puțin. Cînd vor veni timpuri mai bune, toate se vor îndrepta și atunci vom răsufila cu toții; va răsufila și grupul bătrînilor cu noi naționali-liberalii, cari sintem partidul *adevărat conservator*.

Situațiunea de astăzi nu trebuie privită din punctul de vedere al unui partid, ci din punctul de privire al bărbatului de Stat, adică al intereselor reale și permanente ale țerei.

Partidele, d-lor, nu sint de cît niște instrumente, prin mijlocirea cărora se desăvîrșește binele țerei. Bărbații de Stat se numesc numai acei conducători ai partidelor politice, cari le așează pe calea cea mai bună și cea mai priincioasă pentru a se făptui binele și folosul țerei și poporului.

Partidele și bărbați de Stat cari produc răul, nu sînt nici partide nici bărbați de Stat, ci conglomerate și ființe nefaste și funeste omenirei.

Firește că sunt oameni cari aŭ să sufere; dar mai bine este o suferință momentană de cît o boală strivitoare pentru viitor și fără speranță de îndreptare. Vom suferi, dar vom eși la limbo, pentru că, precum am spus eri la Cameră, criza prin care trecem astăzi este nu numai o criză financiară, dar este și o criză morală. Și în partea morală eram în deficit; și în partea morală suntem încă în deficit, și trebuie să eșim din deficitul acela, căci altfel nu este viitorul asigurat. Oamenii cari nu sunt vrednici să conducă interesele țării, cari sunt interese sfinte și sfințite, oamenii cari nu sunt capabili să-și spună cuvîntul solid în ale țării, pentru că nu aŭ nici scaun al minței, nici scaun al inimii, nici scaun al cugetului, nici scaun al științei, aceștia trebuie să știe odată pentru totdeauna că poporul român nu-l va suferi, căci poporul vrea o viață dăinuitoare, nu o ticăloșie ruinătoare.

Nu trebuie pentru niște rătăciți să picăm cu toții jos și josnic și să ne facem de risul lumei și de risul posterității. Nu se cuvine să îngropăm silințele atitor bărbați iluștri mari cari aŭ lucrat cu sinceritate în țeara aceasta. Nu trebuie să îngropăm tot ce aŭ făcut ei, toată munca lor, pentru plăcerea unor nepricepuți și inconștienți.

Mie 'mă pare rău, d-lor, că a trebuit să spun toate aceste cuvinte, pentru că eu credeam că astăzi, în momentul de față, în momentul în care în inima noastră ar

trebui să vibreze atitea simțiminte curate, atitea simțiminte sincere pentru țeară și popor, ar trebui ca de la sine să fim transportați cu tot sufletul spre Rege, care ca o stea strălucește d'inaintea noastră și cu povețe și cu fapte ne îndreaptă spre bine.

De aceea, d-lor, eu cred că chiar dacă Adresa ar conține câte-va expresiuni, câte-va amenități pentru guvernul actual, să considerați aceasta nu ca un ce personal și de partid, ci să aveți în privire că ea este menită pentru Rege.

Adresa este în special numai pentru Rege. Ea nu este o Adresă liberală ori conservatoare, este o Adresă dinastică. Să știe țeara, să știe lumea că noi, în împrejurările grele de astăzi, ca în toate împrejurările, ne uităm spre Rege și urmăm poveșilor Sale. Aceasta va să zică dinasticism.

